

ววงวรรณคดี

บัญชีเรื่อง

“ไปได้แน่”	หน้าพิเศษ
ครีวเจ้าเรื่องทรงขบถเพี้ยตจวดยหิมะ และเพลงพระราช-	
นิพนธ์	ของคต ๓
กรมนาฬิกา—ท่อมโงะ ส้มเค็ญ ๖	กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ๖
ลายพระหัตถ์เรื่องนาฬิกา ส้มเค็ญ ๖	เจ้าฟ้ากรมพระยา
นริศรานุวัดติวงศ์ กับพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าชานันต์	๘
จำนาค ... พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดมมคตมรพันธุ์	๓๔
แต่เจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศร์	ดรุณ ๓๖
พ่อค้าเมืองกาบฏ	ประภาพ ๓๘
ไปนมัสการพระพุทธฉายาและพระพุทธบาท	
... .. หม่อมราชวงศ์หญิงแสงโสม เกษมศรี	๒๘
แต่นิศา	อุชเชน ๓๖
วรรณคดีวรรคทอง	เจือ สตะเวทิน ๓๗
ระบือ กวีหญิงคนแรกของเปอร์เซีย	เรื่องอุไร ๔๐
ในวงวรรณคดี	๔๕
การคัดลอกเรื่องจาก ‘ววงวรรณคดี’ พึงได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร	

กุมภาพันธ์ ๒๔๙๑

ราคา ๓ บาท

๕๕

๑.๕๔

ล้นเกล้า ฯ ในเฟียตจ๊ว

“ไปได้แน่.....”

ทักกันว่า “น่ากลัวจะไม่ไหว” ครั้นด้วยความเชื่อมั่นในพระราชหฤทัย และด้วยพระกระแสเสียงอันหนักแน่นว่า “ไปได้แน่!”

หลังจากเสด็จพระราชดำเนินถึงตาโด้แล้ว ทรงมีพระราชหัตถเลขาพระราชทานมา ครั้นเสด็จถึงรถเพี้ยศจิวททรงขับไปด้วยพระองค์เองว่า เมื่อก่อนที่จะออกจากพระตำหนัก เครื่องไม้คิด เพราะไฟน้อย ถึงกับต้องประเดิมด้วยการเข็น แต่พอเครื่องคิดดีแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินทันที มีมหาดเล็กนั่งคู่ไปกับที่ ๆ ทรงขับรถแล่นผ่านกรุงเบรลินนครหลวง แล้วก็ตรงไปยังเมืองชวีริก หยุดพักเสวยพระกระยาหารหมอกกลางวันแล้วก็เสด็จฯ ต่อไป พอใกล้จะถึงตาโด้ รถต้องแล่นขึ้นภูเขาที่หิมะปกคลุมมาก บางแห่งรถไม่กินกับหิมะ หมุนอยู่เฉย ๆ รถเลยไม่แล่นต้องลงเข็นกันบ้าง แม้กระนั้นก็ตลอดทางที่เสด็จฯ เครื่องรถไม่ได้คิดขัดเลย

ในวันเสด็จฯ นั้น อากาศก็ตลอดวัน ที่ตาโด้อากาศก็ดีมาก ความจริงก่อนหน้าจะเสด็จฯ นั้น อากาศไม่ค่อยดีอยู่หลายวันแล้ว ดันเกล้าฯ ก็ทรงทราบดีอยู่ นัยว่าทรงวิตกถึงความคลุมเครือของอากาศอยู่เหมือนกัน แต่เมื่อถึงวันเสด็จฯ เจ้าจริงข้างแปลกแท้ ๆ มีแดด ตลอดวัน และวันรุ่งขึ้นหลังจากวันเสด็จฯ ก็ยังฟ้าก็ยังคงแจ่มใส ดูราวกับฟ้าดินเป็นใจที่จะรับเสด็จฯ ด้วย แต่ในวันต่อ ๆ มาทรงเล่าว่า มีหิมะตกลงมาบ้าง ฝนก็ตกด้วยเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่อยู่บนภูเขาและเป็นฤดูหนาว ถนนหนทางในสภาพเช่นนี้มีหิมะปกคลุมอย่างหนาแน่นตลอดไป มีหน้าซำยังเฉอะแฉะด้วย ฉะนั้นพอรถยนต์แล่นเข้าก็ทำให้เกิดหลุมบ่อไปหมดตอนหลัง ๆ ทรงเล่าว่า เห็นรถยนต์แล่นคล้าย ๆ กับว่ารถนั้นเดินร่ายบนถนนแล่นเฉไปทางโน้นที่ เฒ่าทางนั้นที่ เคยวเอนทางโน้น เชนทางนั้น โคตรไป โคตรมา ดันรถก็ดันไปตามรอยทาง ผู้คนพากันดูรถแต่ละคันด้วยความขบขันและสนุกสนานนัก ความจริงอากาศที่ลี้ลับนั้นทวีตฤศตรมตาอยู่ ฤดูร้อนก็ร้อนจัด พอดักหนาว

กำหนดเร็ว และขณะนี้อากาศก็เริ่มร้อนแล้ว คล้าย ๆ กับฤดูใบไม้ผลิ ฤดู
การทำไม้จึงคลาดเคลื่อนไปเช่นนั้น

ครั้นเสด็จพระราชดำเนินกลับถึงโลซานแล้ว ข้าพเจ้าก็หาโอกาสเข้าเฝ้าอีก
หนึ่งเพื่อจะได้ตั้งข่าวว่าทรงพระตำราญพระราชอิริยาบถอยู่หรือประการใด เท่าที่
สังเกตเห็นโดยใกล้ชิด รู้สึกว่าดีขึ้นแล้ว ๆ ของเราทรงเบื่อกับงานแจ่มใสเช่นเคย
แต่พระพักตร์นั้นคลาดบางเล็กน้อย ครั้นเสด็จว่า ข้าพเจ้าจะคอยดูมาก เสด็จ ๆ
กลับกับมหาดเล็กอีกคนหนึ่ง ออกจากดาวิดสวายวันที่ ๓๐ มกราคม น. ประทับแรม
ที่เมืองซูริกคนหนึ่ง ระยะทางจากดาวิดสวายมาซูริกนั้นมีหิมะแต่บนภูเขาเท่านั้น ทั้งไม่มี
มากนักด้วย และในตอนหลัง ๆ ก็หายไปหมด ทางสายนี้ทรงเดินด้วยมาก บาง
แห่งทรงขับรถเดินเรียบไปตามฝั่งทะเลสาบ บางแห่งก็ทรงขับไต่ไปข้าง ๆ เขา
รุ่งขึ้นจึงเสด็จพระราชดำเนินต่อและหยุดพักด้วยพระกระยาหารกลางวันที่ Lenzbourg
เมืองนี้เป็นเมืองที่มีโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องปั้นมีชื่อเสียงมาก ต่อจากนั้นก็
เสด็จ ๆ ทรงมาโลซานโดยที่เดียว ระยะทางจากซูริกมาโลซานไม่มีหิมะเลย ตามทุ่ง
นาข้าง ๆ ทางก็ไม่มีหิมะปกคลุมเช่นครั้งเสด็จ ๆ ไป

เพลงพระราชนิพนธ์

ในบรรดาเพลงพระราชนิพนธ์ของต้นเกล้าฯ เพลงสายฝนเป็นเพลงที่ไพเราะ
ที่สุดเพลงหนึ่ง เพราะเป็นเพลงที่มหาดไทยและเนืองรองคล้าย ๆ กับเวลาฝนตก
กำลังพัดพาฝนมา และฝนก็เริ่มตกเป็นสายพรายพรัดทั่วทุ่ง ๆ ด. พังแล้วเคลือบ
เคลือบไปตามเพลง และด้วยความที่สนใจในเพลงสายฝนนี้เป็นเหตุให้อดที่จะเข้าเฝ้า
ทูลละอองธุลีพระบาทเสวยมิได้ เมื่อได้เข้าเฝ้าฯ และมีโอกาสจึงกราบบังคมทูลถาม
ถึงเพลงต่าง ๆ ที่ทรงพระราชนิพนธ์ ต้นเกล้าฯ ก็ทรงพระกรุณาโปรดฯ เสด็จ

ราชทานคงแต่เริ่มทรงพระราชนิพนธ์มาจนบัดนี้ ทงนับว่าเป็นพระมหากษัตริย์คุณ
อย่างยัง

เรื่องเพลงที่ทรงเจ้าพระราชทานนั้นมิใช่ว่า เมื่อเสด็จนิวัติพระมหา-
นครครั้งใดจะมา (ก่อนเสด็จราชย์) ทรงพบกับท่านจักรพรรดิ ๆ กราบบังคมทูลถาม
ว่า “ทรงเจ้านครเช่นนี้ ไม่อยากจะทรงนิพนธ์เพลงบ้างหรือ?” ดันเถลไถลว่า ก็มี
ได้ครั้นใดจะกระไร ต่อมาภายหลังจึงได้ทรงลองดูเป็นครั้งแรก และทรงนิพนธ์เป็น
เพลง Blues แต่ก็ยังไม่พอพระราชหฤทัยจริง ๆ เพลงแรกนั้นคือเพลง แสงเทียน
นเอง ทรงนิพนธ์ราวเดือนมีนาคม ๒๔๘๘

ต่อมาที่ทรงนิพนธ์เพลง ยามเย็น ขึ้น เพลงนี้ใช้เวลาราวสองสัปดาห์ที่ทรง
เสร็จ และพอได้ทรงพบท่านจักรพรรดิทงานอาตุลากราชกิจ จึงทรงนำให้เฝ้า ฯ ในวัน
รุ่งขึ้น และท่านจักรพรรดิก็ทรงนิพนธ์เนื้อเพลง ยามเย็น ขึ้นเสร็จในเย็นวันเช้าหน้านั้น
เองและนำเพลง “ยามเย็น” ออกแสดงในค่ำวันนั้น อันเป็นวันงานของสมาคม
ปราบวรรณโรค ครั้นในเดือนพฤษภาคมก็ได้ทรงนิพนธ์เพลง สายฝน ขึ้น เพลงนี้
ทรงนิพนธ์ได้รวดเร็วคือเสร็จเรียบร้อยในวันเดียว เพราะได้ทรงคิดเค้าเพลงได้ใน
ตอนค่ำของวันก่อนแล้ว เพลงสายฝนนี้เดิมมี flat เดียว แต่ถึงเกล้า ฯ ในพระ
บรมโกศตรัสว่า “เพลงนี้มี flat เดียว ไม่สู้จะเพราะนัก” จึงทรงเติมลงไปอีก
สาม flat เพลงนี้ออกแสดงครั้งแรกในงานของสมาคมตั้งแต่วันแรกเลยก็

สำหรับเพลง ใกล้เคียง มีรสชาติคล้าย ๆ เพลงไทยน้อย บรรเลงครั้งแรกใน
วิทยุกระจายเสียง ต่อจากนั้นก็เสด็จพระราชดำเนินกลับสู่สวิต และไม่ได้ทรงนิพนธ์
อีกเลยจนกระทั่งต้องสามเดือนมานี้ ทรงตั้งท่านของเพลง Blues ของเพลง และ
Waltz เพลงหนึ่งไปให้ท่านจักรพรรดิ แต่ทั้งสามเพลงนี้ก็ยังไม่ทรงพอพระราชหฤทัย
จริง ๆ

เมื่อท่านจักรพรรดิเสด็จมาราชการพิเศษที่วัดสุทัศน์ จังเอียงเพลง Blues
เพลงหนึ่งทำเป็นเพลง Hungry Men's Blues และอีกเพลงหนึ่งทำนอง Fox-trot ให้
ชื่อว่า Nevermind The Hungry Men's Blues ทั้งสองเพลงนี้ ท่านจักรพรรดิทรงเ
ร้องและได้ทรงร้องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ดันเกล้าฯ ครีดีว่าทั้งสองเพลงนี้
ทรงแต่งขึ้นสำหรับวันเฉลิมฯ เท่านั้น และทรงคาดว่าจะเปลี่ยนเป็นเพลงใหม่และคง
จะออกบรรเลงได้ในไม่ช้า เวลานี้กำลังทรงนิพนธ์เพลงใหม่อีกเพลงหนึ่งทำนอง
แปลกก๊ี้ และครีดีว่า "คงจะเสร็จในเร็ว ๆ นี้" ส่วนเพลงแต่งที่ยังไม่ออก
แสดงเพราะทรงทำนองและเนื้อร้องยังไม่ถูกพระราชหฤทัยพอ

หมายเหตุ ข้าราชการใน วังวรณคดี ละมับ มกราคม มีที่พิมพ์คือ คุณสมรรถ พหิ-
ธานุจร ที่ถูกเป็น คุณสมแซ พหิธานุจร ขอให้ท่านผู้อ่านเข้าใจตามนี้ด้วย

กรรมนาฬิกาและตุ้มโมง

สมเด็จพระบรมราชาธิราช

จากบันทึกฉบับที่ ๕๐ เรื่อง "กรรมนาฬิกาและตุ้มโมง" เป็นเรื่อง

บันทึกฉบับที่ ๕๐ เรื่อง "กรรมนาฬิกาและตุ้มโมง" เป็นเรื่อง
หนึ่งที่มีอยู่ในบันทึกนี้ เหตุที่จะเกิดบันทึกฉบับนี้ก็เพราะหลังจากเสด็จกลับจากปิ้ง ประทานโอกาส
ให้หม่อมราชวงศ์ สุนชาติ สวัสดิ์กุล เข้าเฝ้าซักถามปัญหาเกี่ยวกับโบราณคดี และวรรณคดีของไทย
ณ วังวรดิศ ในระหว่างเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา ถึง ๑๘.๐๐ นาฬิกาทุกวัน ปัญหาส่วนมากทรงตอบทันที
ทันทีนั้น บันทึกไว้แล้วอ่านถวายในวันรุ่งขึ้น เป็นเรื่องน่ารู้ น่าอ่านทั้งสิ้น - บรรณาธิการ

ปัญหา ได้อ่านในหนังสือเก่าพบว่า "กรรมนาฬิกา" ไม่ทราบว่ามี
อยู่ที่ไหน มีหน้าที่ทำอะไร?

ตอบ กรรมนาฬิกาเป็นกรรมชนในวัง และหอนาฬิกาขึ้นชอบกตัญญู
เหมือนกันทั้งไทยและพม่า ประเพณีเดิมที่เคยเห็นจะมีมาเก่าแก่มาก อาจได้แบบ
แผนมาจากอินเดียก็เป็นได้ ทำเป็นห้องสูง ชั้นยอดของหอแขวนฆ้องใบหนึ่งกลองใบ
หนึ่ง ในห้องนั้นวางมาตราชั่งน้ำหนัก เขากะตาดซึ่งวัดน้ำหนักตอยอยเพียง ๖๐
น้ำหนักแล้วจน ตอยไว้ในอ่างนั้น มีคนนั่งยามประจำอยู่ เวลาพระอาทิตย์ขึ้นตอย
กะตาดซึ่งเรียกตามภาษามคธว่า "นาฬิกา" จึงเข้าใจว่าได้ตำรามาจากอินเดีย พอ
นาฬิกาจนคนกะตาดไปตอยลงในเวลากลางวัน นาฬิกาแรกตอยครั้งหนึ่ง นาฬิกาที่สอง
ตอยครั้งหนึ่งตามลำดับ ที่ในห้องนั้นมียอดสำหรับปักไม้คดแบบท่งเกิดของคน
คด ได้นาฬิกาหนึ่งกับคดไว้นั้นหนึ่ง ถึงอกนาฬิกาหนึ่งกับคดไว้นั้นหนึ่งเรียงกัน
ต่อไปสำหรับผู้ที่คดนั้นบรรดาเวลา นาฬิกา ถึงเวลาพระอาทิตย์ตกคดกับคดครบ ๑๒ ชั่วโมง
แล้วเขาออกเดินตรวจราวดวงหนึ่งด้วยกลองคดกลองแทนฆ้อง ด้วยเหตุนี้แหละจึงเรียก
เป็นคำสามัญว่า "โมง" ในเวลากลางวัน ว่า "ตุ้ม" ในเวลากลางคืน ตามเสียง

ของแต่^๒งด^๒ยงด^๒ยง ท^๑ด^๑ก^๑ด^๑ยง ในเว^๑ด^๑า^๑ด^๑า^๑งค^๑น^๑น^๑เ^๑น^๑จะเป^๑น^๑ด^๑ว^๑ย^๑ด^๑ยงด^๑ยงด^๑ยงด^๑ยงด^๑ยง
ก^๑ว^๑า^๑ด^๑ยง^๑ด^๑ยง

ในเรื่องโรงนาพักณยังมีต่อไปอีกอย่างหนึ่งคือ ถัดโมงหรือทุ่มอน ๆ ๓-๔
ขีดทุ่มแต่ละโมง ถัดเวลา ๖ นาฬิกา ๓๒ นาฬิกาของศิษย์ของเสียก่อนนาหนึ่งแฉ่ว
จึงตบออกศิษยานาฬิกา ถัดจากนั้นตั้งแต่เวลา ๓๘ นาฬิกาของศิษย์ของเสียก่อนนาหนึ่ง
เรียกว่ายามา ๒๓ นาฬิกาของนาหนึ่งเรียกว่ายามหนึ่ง เทียงคนยาคือตงดา เรียกว่า
ยาม ๓ นาฬิกาของตงดาเรียกว่ายามหนึ่ง แฉ่วคือศิษย์คือ คือนุ่งกีราย คือนุ่งกี
ยาเทียง ถัดจากนั้นของ ถัดจากนั้นของ

เหตุไรจึงด้ายา ไปรับมาจากเมื่อไปเมืองอินเดีย ไปโดยน่าน้ำที่เมืองพาราณสี
ตามเขาจึงได้ความว่า ทตยานนเป็นตัญญูบากให้เบียดคนรักษายาม คือประเพณี
การรักษายามกตางวัน ๒ ชั่วโมงเบียดนครกตางวัน ๓ ชั่วโมงเบียดนครกตางวัน
ไทยเราเอาหน้าทีบอกตัญญูเบียดนยามมาเป็นพนักงานของโรงนาทีกาจังด้ายา แต่
เมื่อเกิดนาพิกาตอย่างฝรั่งชนแล้วในเมืองไทยเราก็กตอຍกะดา ใช้นาพิกาต
อย่างฝรั่งแทนและเด็กตักตองในเวลากตางวัน ใช้นะวังใหญ่ใบหนึ่งตักแทนทั้งตองตอง
นั้น แต่ว่าชื่อที่เรียกว่าโมงและท่มยังใช้อยู่เป็นสำคัญ ทำให้รู้ว่าตักตองกตางวันและ
ตักตองกตางคน.

จากนิราศพระบาท

สองทุ่มก่อนนอกเข้า

๖ ๔๔๘
หม่องคัพเจิบตาง

กลุ้มใจให้ครวญคราง

โหยให้ช่างนางน่อง

ขางขาง

ปิ่นทอง

หาอยู่

พินิจาเห็น

เจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศร์

ลายพระหัตถ์ เรื่อง นาวาฬิกา

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์กับพระวรรังศรีเธอพระองค์เจ้าธานีนิวัต

ตำหนักปลายเนิน คดของเคย

วันที่ ๓๑ กันยายน ๒๔๘๓

ท่าน

เชอถามถึงนาฬิกาอาวักจน ด้วยคงแต่เกิดมาก็เห็นเขาใช้นาฬิกาถกกันเสีย
แล้ว เป็นแต่รู้โดยหนังสือซึ่งได้อ่านพบและได้ฟังเขาพูดกัน เป็นว่าเขาภาวนาเด็ก
เจาะกันดอยนาในภาวนาใหญ่ เมื่อนาไหลเขาท่อนอยจนภาวนาเด็กจนกันเขาเป็น
เวลาอันหนึ่ง แต่จะเป็นเท่าไรนั้นไม่ทราบ ทงนั้นเป็นด้วยได้เห็นการตักไข่ เขายังใช้
ชอกเจาะกันดอยในชั้น เมื่อชอกนั้นจมลงเขาเรียกว่า "อันจม" เขาก็จับไข่แยกออก
จากการตักกันไปให้น้ำ สักแต่จะสัญญากันว่าตัก "อัน" อย่างเดียวกันกับดอยมวดย
ทางฝรั่ง อีกประการหนึ่งสังเกตชอนาฬิกา นั้นแปลว่ามะพร้าว จึงคิดว่าแต่ก่อนเขา
คงใช้กระดากนกกดงดอยนาเป็นเครื่องวัดเวลา ดูเหมาะจะดทจะดวยเขากระดากซึ่งมอยดาส
คันที่ไหนมาใช้ก็ได้ เขาจะเข้านอดรกันกระดากเขาให้เขาตามชอบใจเขาใหม่
หรือจะอย่างไรก็ไม่ทราบ แต่เป็นเดาทางน

อันเครื่องวัดเวลานั้นมอย่มากนัก จะให้ตัวอย่างก็เช่น

๑ "บ้ายควาย" "ควายเขาคอก" นั้นเป็นสังเกตดูดวงอาทิตย์เป็นวัดเวลา
อย่างหาย

๒ "ชันดาย" นั้นสังเกตเขาเงา เป็นของละเอียดขึ้นใช้ในการบวชนา

๓ การสอยไถหนังสือพระ ได้ยินว่าแต่ก่อนใช้จุดรูปเป็นเครื่องวัดเวลาถ้า
รูปใหม่หมดคอกยังแปลไม่รู้จักจัดว่าเป็นคก

ขอให้สังเกตตอนในมุลบทบรรพกิจ ท่านแบ่งเวลาไว้ไม่ตรงกับนาฬิกา

ก) วันหนึ่งแบ่งเป็น ๒ ภาค เป็นกลางวันครึ่งหนึ่ง กลางคืนครึ่งหนึ่ง

ข) วันกับคืนนั้นแบ่งเป็น ๘ ยาม คือ กลางวัน ๔ ยาม กลางคืน ๔ ยาม

ค) ยามหนึ่งแบ่งเป็น ๓ ชั่วโมง กลางวันเรียกว่าโมง กลางคืนเรียกว่าทุ่ม
ข้อสังเกต ๑ กรมพระยาเทอดวงศ์ทรงสันนิษฐานว่า กลางวันเขาคงคิดด้วยชอง กลาง
คืนเขาคงคิดด้วยคอง ตามททรงสันนิษฐานเช่นนั้นเห็นชอบด้วยยังนัก

ง) โมงหนึ่งแบ่งเป็น ๓๐ บาท ตกเป็นบาทหนึ่ง ๖ นาทีแห่งนาฬิกา

จ) นาทีหนึ่งแบ่งเป็น ๔ เพชรนาฬิกา ตกนาทีหนึ่งเป็น ๓ กับ ๓๐ ตั๊ก

แห่งนาฬิกา

ฉ) เพชรนาฬิกาหนึ่งแบ่งเป็น ๖ ปรมาณเห็นจะหมายเอาหายใจเข้าหรือออก
หนึ่ง ตกเป็นตัก ๓ แห่งนาฬิกา

ด) ปรมาณหนึ่งแบ่งเป็น ๓๐ อักษร จะหมายถึงเขียนหนังสือหรืออะไรไม่
ทราบ ถ้าหมายถึงเขียนหนังสือแล้ว หายใจเข้าหรือออกทีหนึ่ง เขียนหนังสือได้
๓๐ คำ เห็นเร็วเต็มที่ แม่เอาแต่พยัญชนะก็เห็นไม่ไหวอยู่นั่นเอง

ไม่ว่าเครื่องวัดอะไรไม่เที่ยงทงนั้น แม่นาฬิกาก็ไม่เที่ยง แต่ดีกว่าวัด
เวลาด้วยวิธีอื่น เราจึงต้องใช้

เขบอกกล่าว ส้มเต๋ ๑ กรมพระยาดำรงทรงตั้งบันทึกประทานมา ๒ เรือง แต่
ข้าไม่ได้ถามว่าเป็นเรื่องอะไร เป็นพระวิจารณ์เรื่องพิศุทธิ์กับเรื่องให้ขาดกหนด
หรือมิใช่ ถ้าเป็นเรื่องนั้นข้าก็ไม่ต้องสงสัย เพราะข้าได้รับประทานมาเหมือนกัน คง
ใจว่าเมื่ออ่านแล้วจะส่งมาให้เธอ

พร

วันที่ ๒๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๓

ขอประทานกราบทูลทรงทราบฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ถึงวันที่ ๓๗ เดือนนี้ทรงอธิบายคำว่า “นาฬิกา” ตลอดจนเครื่องวัดโบราณมาโดยละเอียด ทำให้ข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบความหลายอย่างที่ยังไม่เคยทราบ บังเกิดแนวความคิดใหม่ ๆ คือไปอีก ขอประทานกราบทูลมาเทบฝ่าพระบาท

เหตุที่จะกราบทูลถามเรื่อง “นาฬิกา” เมื่อฉนั้น ยังกราบทูลไม่ตลอด เพราะไม่ได้สังเกตด้วยทรงกังวลด้วยการปฏิบัติพระเป็นต้น จึงขอประทานกราบทูลทางจดหมาย

ในโน้ตที่ข้าพระพุทธเจ้าเขียนเรื่อง “กระดาดไหม” ในวารสารของสยาม ตีพิมพ์ ข้าพระพุทธเจ้าได้ทักว่า คำศัพท์จารึกเซเดส แปลคือจากถูกเขมรโบราณ แห่งหนึ่ง มีบัญชีสิ่งของซึ่งพระเจ้าแผ่นดินเขมรทรงพระราชพิธีถวายพระเป็นเจ้า ใน บัญชีนั้นรายการอันหนึ่งว่า “กระดาดพระกาธ” ซึ่งเซเดสหาได้อธิบายไว้ไม่ว่าเป็น สิ่งของชนิดใด ทำให้ขอแยกเตาว่า ตามรูปศัพท์น่าจะแปลว่า บริเวณของเวลา หรือ อีกนัยหนึ่งเครื่องวัดเวลา ข้าพระพุทธเจ้าจึงรู้สึกต่อไปอีกอันหนึ่งว่า ไทยเราแต่เดิม ที่ปรากฏว่าใช้เปลือกแข็งของลูกมะพร้าวเป็นเครื่องวัดเวลา จึงเห็นว่า เป็นเหตุให้ ชวณสันนิษฐานต่อไปอีกอันหนึ่งว่า ด้วยนัยเองกรรมงเปลือกแข็งของลูกมะพร้าวจึง มาได้ชื่อว่า “กระดาด” ทั้งนี้ก็ได้อีกเพียงปรารภเพราะไม่มีหลักฐานอื่นใดที่แน่นอน ยิ่งไปกว่านั้นพอจะยืนยันได้

ต่อมานายเล็งภาคได้มาบอกข้าพระพุทธเจ้าให้ตั้ง เหตุในกฎหมายลักษณะ พิเศษ และพระราชกำหนดใหม่ ซึ่งมีกล่าวถึง “นาฬิกา” เป็นเครื่องวัดในการดำเนิน นาฬิกาสำหรับวัดความในพระราชกำหนดใหม่ (บทที่ ๒๘ หน้า ๔๐๓ เด่ม ๓ ในฉบับ

ตราตามดวงซึ่งมหาวิทยาดิชาธรรมศาสตร์และกรมการเมืองพิษณุพน) มีความว่า เกิดการพิสูจน์ดำเนินโดยให้ "นารเกา" ถ้อเถกนทกนท "นารเกา" ถ่มหรือยัง ถ่มแต่จพระพุททยอดฟ้า "ทรงแกลง" การทเอนนารเกา" มาใช้ โปรดให้ถุขนนศาตหดวงดอบพระอัยการ พระมหาราชครุมหิธรกราบบังคมทูลว่า "ดำเนินนารเกามิได้พบในพระอัยการ พบแต่คำดำเนินนทให้ถูกระบดกนใจสำกน" แต่ปรากฏว่าทเมืองราชบุรีใช้นารเกากนจึงมีพระบรมราชโองการสั่งว่า "กฎหมายให้ตั้งนารเกานนหามิได้" ให้ห้ามมิให้ใช้นารเกา และตัวอย่างราชบุรีก็มิโปรดให้ขนนตาม

"นารเกา" ในทนคงจะต้องเป็นเป็ดอกแข็งของถูกระบวเป็นแน่ หรืออกนยทงกคอก กระต่านนเอง จึงได้มีการ "ถ่ม" กน

นายแดงกาศกับข้าพระพุทธเจ้าได้พร้อมกันพดกุดกษณพิสูจน์ดำเนินโดยเพลิงซึ่งมีพระราชปรารภแก่รัชกาลพระเจ้าอยู่ทง พบความว่า "ตงนาคา" ในมาตรา ๘ ซึ่งไม่ตรงกนกับทพระมหาราชครุมหิธรกราบบังคมทูล ได้พิเคราะห์หาของรอยที่จะต้นนิษฐานว่า เหตุไรพระมหาราชครุมหิธรจึงกราบบังคมทูลตงนจะหลดกไม่ถ่ม เพราะพระราชบัญญัติกถ่นมีความเพียงเจตมาตราเท่านั้น จะว่ามาตราทกถ่าถ่ง "นาคา" น เดิมเข้าไปภายถ่ง ก็มิถองเดิมภายถ่งพระราชกำหนดใหม่ซึ่งมีบเดอนนคนแห่งพระบรมราชโองการเน้นอนว่าจุศกักราช ๓๓๘๗ ปีเถาะ ๑ ถ ๑ หรือ และเช่นนั้นเหตุไรจึงเดิมตงไปในพระราชบัญญัติโบราณในเมื่อมีพระราชกำหนดใหม่ระบุความค่านอยุชด ๆ ตงน หรือจะเดิมตงระหว่างคองถ่งหรือปลายของกรุงศรีอยุธยา และพระมหาราชครุมได้ใช้ฉบับมีมาตรา ๘ นเดิมได้ข้างท่าย เพราะกฎหมายนยังมีได้ชำระเสร็จ เมื่อทงตงในรัชกาลที่ ๓ เรื่องไม่ให้ใช้นารเกาดำหรับพิสูจน์ดำเนินไปมากไม่มีใครจะตดต้นทางใดตงไปได้โดยตองนถ่งหวัระกนอยุ

อนึ่งในมาตรา ๘ ทกราบทูลถ่งข้างบนน ถถ่าความแปลกอยุคองนถ่งว่า

“..จะดำน้ำกันให้อาตมณเณรเอาคำสัจจาธิษฐานอ่านประกาศเทพยดาแล้วให้ โจทก์ } สห
จาเลย }

แล้วชนไก่ เมื่อจะลงดำน้ำกันนั้นให้ปักหลัก..... “ข้าพระพุทธเจ้ากับนายแดงกาดได้ต้องช่วยกันคิดว่าคำว่า “ชนไก่” ในที่นี้แปลว่าอะไรก็ไม่ดำเรื่ง ในมาตรา ๓ มีความว่า “ให้กระตากรุณลูกความทั้งสองไปซื้อไก่อย่างละสองตัว มาตรา ๒ มีกล่าวถึงไก่อีกกว่าให้เตรียมการพิศุจน์โดยหาสิ่งของต่างๆ ไว้ ในจำพวกสิ่งของที่ให้หาไว้นั้น “ไก่ตัวผู้ขุนประจำยามข้างตะวันตก ไก่บึงตะกุนหัวเทพารักษ์ข้างตะวันออก” ดังนี้ ดังเกิดความในทันทะหมื่นจรมไก่สองประเภท คือไก่เป็นที่ให้ลูกความไปซื้อประเภทหนึ่ง ไก่ตั้งเวรเฝ้าตาประเภทหนึ่ง และคล้ายๆ กันจะแยก “ไก่ตัวผู้ขุนประจำยาม” ออกไปได้อีกประเภทหนึ่ง ถ้าเช่นนั้นคงตามประเภทด้วยกัน

ข้าพระพุทธเจ้าได้บอกแก่นายแดงกาดว่าจะลง กราบขุดความดูในเรื่องไก่นี้ด้วย

ควรมีควรและแต่จะโปรดเกล้า ฯ

ธานินวัต

วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๔๘๓

ธานี

หนังสือลงวันที่ ๒๓ ได้รับแล้ว ที่ไม่ได้พูดถกจนเมื่อเวลาเที่ยงพระเชียนหนึ่งด้อมมาให้ทบทวนคดีแล้ว เพราะอาว์หุไม่ตี่เสียแล้ว พังพูดอาวเข้าใจผิดไปได้ ถ้าเป็นหนังสือแล้วไม่เข้าใจผิดไปได้เลย ตามหนังสือซึ่งเธอเขียนไปให้นั้น อาว์ได้ความรู้กว้างออกไปเหมือนกัน แล้วทำให้มีความคิดกว้างออกไปตามกันด้วย

คำที่เรียกว่า “กระดา” เดาว่าที่จะเป็น “กาดะ” เพราะใช้มันดอยนา

กำหนดเป็นเวลา ส่วนคำว่า "ปราน" ซึ่งบอกมาก่อน คิดโดยเดาว่าจะเป็นระยะ เวลาหายใจนั้นที่คิดเสียแล้ว กลับตรงกันข้ามเป็นกลไก ตรงกับคำที่ใช้กันอยู่ว่า "อึดใจ" มาตราแต่อย่างเดิมก็ใช้ในรู้อย่างหนึ่งไม่ติดต่อกัน หากมีผู้รวบรวมเอาทุกอย่างมาต่อกันเข้าที่หลัง และการต่อหน้าหลังเอาต่อกันเข้าผิดก็ทำให้เรา หลงผิดไปด้วย

ตามหนังสือของเขื่อนหนักไปในทางกฎหมาย อันกฎหมายนั้นก็เป็นหนังสือ แต่งซึ่งเก็บเอาข้อบังคับต่าง ๆ มารวมต่อกันเข้าเหมือนกัน ย่อมแต่งกันหลายเจ้าของ ด้วย จึงเรียกไปต่างกันว่าเป็นกฎหมายระบบหนึ่งระบบนี้ ตามข้อต่อกันก็มี ไม่ต้อง กันก็มี สุดแต่ผู้รวบรวมจะพบเข้า ข้อเหล่านี้ข้อใดไม่ใช้ก็ไม่ได้บอกยกเลิกได้ ก็ ต้องขจัดกันเองเป็นธรรมดา ข้อที่เก็บมารวมกันเข้านั้นไม่ใช่จำเพาะแต่ข้อบังคับใน บ้านเรา แม้เป็นข้อบังคับทางต่างประเทศก็เก็บเอามา จะเห็นได้ในตอนต้นกฎหมายมี "พระธรรมนูญ" นั้นเป็นข้อบังคับที่คัดมาจากอินเดีย และข้อความซึ่งคัดมาจาก ต่างประเทศนั้นอะไรที่เข้ากับเราได้ก็เอาไว้ ที่เข้าไม่ได้ก็แก้เปลี่ยนไป แม้ข้อความใด ซึ่งเวลานั้นเข้ากับเราได้ก็เอาไว้ แต่ที่หลังประเพณีเราเปลี่ยนไปก็แก้แซกแซก เก่าก็ ไม่บอกยกเลิก ตามฉบับที่ไม่ได้ใช้ก็ไม่ได้แก้ ถ้าจะดูหนังสือก็มีแต่ยุ่ง จะตีผู้เขียนก็ไม่ ถนัด เพราะผู้เขียนจะรู้กฎหมายไปทุกฉบับย่อมไม่ได้ด้วยเอง

ในการที่เราจะแปลคำในกฎหมายก็ย่อมขัดข้องอยู่เหมือนกัน ด้วยข้อบังคับ เก่าพูดตามประเพณีและถ้อยคำซึ่งใช้เข้าใจกันอยู่ในเวลานั้น ลงมาถึงเวลานักเปลี่ยน ไปหมด เราเป็นคนทุกวันนี้จะแปลคำครั้งกระโน้นย่อมไม่ได้ด้วยเองได้แต่เดา ก็ย่อม ผิดบ้างถูกบ้างเป็นธรรมดา

ตามที่เจตนาใจจะปรึกษาหาความเห็นที่จะบอกได้แต่เพียงเท่านั้น

พร

เรื่องจำนำเด็ก

จากบันทึกประจำวันของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์

[หม่อมราชวงศ์ สุนนชาติ สวัสดิ์กุล ได้เอื้อเฟื้อต่อ "วงวรรณคดี" โดยคัดบันทึกประจำวันของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ต้นสกุลของเธอ ส่งมาให้ บันทึกนี้เป็นความรู้เกี่ยวกับพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์ นครประวัติ อัครประวัติของพระองค์ท่าน ความประวัติดึกขานกนิพนธ์และปณิณกะ รวบรวมไว้ ๒๓ เล่ม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นเรื่องสำคัญที่น่ารู้กันอย่างยิ่ง - บรรณาธิการ]

๑ มกราคม ๑๘๘๓

เสด็จออกบ่าย ๒ โมงประทับที่พระแท่นห้องออกขุนนางประชุมปลุกเสกพระราชการเสด็จแล้วเสด็จขึ้น วนนมการที่พระตำหนักสมเด็จพระนาง เป็นการฉลองพระแก้วของสมเด็จพระนาง และพุทธรูปประจำวันของสมเด็จพระนางและพระนางเสด็จภาภกับเป็นวันตรงกับวันประสูติของพระนางเสด็จภาภด้วย

เวลาค่ำพระสงฆ์ธรรมยุติก ๓๐ รูป กรมหมื่นนริยธรรมาภินันท์เสด็จลงด้วย เจ้านายและข้าราชการเข้าไปมาก ส่วนเสด็จย่นตติเครืองราชอิศริยยศ และในเวลาเสด็จมนต์นั้น สมเด็จพระหลวงจักรพรรดิพงษ์เสด็จสมเด็จพระนาง ครั้นเสด็จมนต์จบแล้วเสด็จลงทรงชุดดอกไม้พุ่ม ๓ ชั้น กระถางรทาเล็กๆ เพ็ญยังไข่แล้วเสด็จขึ้น

อนึ่งเวลาประชุม กรมหมื่นภูเรศถวาทนังดณะบับหนึ่ง ว่ามีผู้เอาเด็กอายุขวบหนึ่งไปจำนำที่โรงจำนำเป็นเงิน ๓ บาท ได้ตัวผู้จำนำมาแล้ว โทษจะมีสถานไรกฎหมายก็ไม่มิขัดเป็นการขัดข้องอยู่ โปรดตั้งพระยาศรีสุนทรให้ประชุมเจ้านายและข้าราชการปลุกเสกโทษ.....

แด่เจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศร์

สุวิน

เจ้าเอ๋ย เจ้าฟ้า
เด่นเด่นนระเพราะตาเด็กทำนอง
เหตเจ้าเรือแพแต่จะดำน้ำประพาศ
เจอยแจ้วผู้ฮ้านเหมือนผ่านไป
เรือเอ๋ย เรือทรง
ถึงให้ดังพยัคฆาธำระพัด
เป็นบุญตาครายดชดมารค
บรรพบุรุษสุดเจดีย์วเขี้ยวชำนาม
ยามเอ๋ย ยามมอง
เด่นเขือกเย็นเป็นในนหออไทยเรา
โรงเก็บเรือเมื่อแฉแฉอนาถ
หงศปรทุธดูโถงไปวังเห็นฟ้า
พิศเอ๋ย พิศดู
แต่ดูเรือแต่จะดำค้ำเจ้าเขี้ยวไคด
คดอดดำคดมเดนกระเด็นเดอะ
ดูดวงคอกพอกโคตมโชนกนิทร
ฝนเอ๋ย ฝนตก
เหมือนซากไม้ไผ่ค้ำไม้หน้าเดย

ธรรมมาธิเบศร์ (กิ่ง) มุ่งต้นของ
ให้เรือกรองกาพยกถดถ่อมตะม่อมตะไม
พระพร้าวดาภาพพจน์เด่นดังได้
เห็นภาพได้แจ่มจ้าด้วยตาเอ๋ย
สุพรรณหงษ์ครุฑนาคหอยหลาดสัตว์
แน่นชนดลยดะต้องในท้องธาร
พยานฝากคิดปรีของไทยให้ลูกหลาน
เป็นยอดการคิดปกรรมเลิศเจ้าเอ๋ย
ริมฝั่งคดองบางกอกน้อยใจสร้อยเศร้า
มาดเบาคิดปกรรมแต่บรรพมา
โอ ช่างขาดคนไม่ใจรักษา
ผองนาวาพังหักคร้านักเอ๋ย
แต่หุดหุดแก้วน่านาตาไหล
สะเทือนใจหนักหนาไม่อาทร
กราบแยกเประทองเประกระเทาะดอน
หักห้อยร่อนร้องแรงดมแกว่งเอ๋ย
ไหลซก ๆ โสมนาวานิจจาเอ๋ย
มาเฉยเมยปล่อยให้ใครใครครอง

พ่อค้าเมืองกาบูล

ถอดจากเรื่อง The Cabuliwallah ของ รพินทร์ นาคตกอร์

ประภาพ

มีน ลูกสาวอายุ ๕ ขวบของข้าพเจ้า เป็นเด็กช่างพูดเสียงดังเกิน หยุตพูดชักนำที่หนึ่งก็ไม่ได้ แก่เกิดมาสำหรับพูดและพูดไม่มีหยุดปาก แม่ของแกอาจรำคาญเต็มทีถึงกับจะห้ามพูด แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าจะทำเช่นนั้นไม่ได้ เพราะถ้าห้ามพูดก็เป็นการฝืนธรรมชาติของเด็ก ดุจะไม่ดี จึงปล่อยให้แกพูดตามใจชอบ ข้าพเจ้าเองก็เพลินฟังและคุยกับแกได้อย่างสนุก

เช่นเช้าวันหนึ่ง ในขณะที่ข้าพเจ้ากำลังเขียนหนังสืออ่านเล่นเล่มใหม่มาถึงกลางบทที่ ๑๗ แม่มินเอยย่องเข้ามาในห้องแต่เมื่อไรไม่ทราบ วางมือเด็ก ๆ ลงในมือข้าพเจ้าแล้วพูดว่า “พ่อชา รามทยาต คนเฝ้าประตูร้องเรียก กา ก็ไม่ซัดคะเรียก กา เป็น คาตา อะไรก็ไม่รู้ เขาไม่รู้จักภาษาภาษาอะไรเลยนะคะพ่อ ใช่ไหมคะ?”

ยังไม่ทันที่ข้าพเจ้าจะได้อธิบายถึง ความแตกต่างของภาษาหนึ่งกับอีกภาษาหนึ่งให้แกเข้าใจ แกก็เปลี่ยนเรื่องพูดทันที “พ่อคะ พ่อเชื่อไหมคะที่โกดาบอกว่ามีช้างอยู่ในเมฆ พันทาออกจากงวงของมัน แล้วเลยทำให้ฝนตกใจล่ะคะ”

แล้วแกก็กระโดดข้ามไปเรื่องอื่นทันที ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังนั่งนึกหาคำตอบที่จะตอบแก แกก็ตั้งปัญหาขึ้นมาใหม่ว่า “พ่อคะ! แม่เป็นอะไรกับพ่อ?”

ข้าพเจ้าทำหน้าขมและเฉยคับทีเดียวว่า “ไปเล่นกับโกดา ไป! พ่อมีธุระ!”

หน้าต่างห้องของข้าพเจ้ามองออกไปเห็นถนน มีหนึ่งข้างเท้าของข้าพเจ้า กำลังคืบคลานเป็นงูเห่าๆ ข้าพเจ้ากำลังใช้ความคิดเพ่งอยู่กับการแต่งบทที่ ๓๗ ถึงตอนประตาสีงห์ พระเอกโอบกัญจนดาไว้ในอ้อมแขน และกำลังพยายามหนีออกไปทางหน้าต่างปราสาทชั้นล่าง ทันใดนั้นมีหยุดเดินและวิ่งไปที่หน้าต่างร้องตะโกนว่า “กาบุดี กาบุดี” [พ่อค้าเมืองกาบุด.... คด้าย ๆ เด็กไทยก๊วกพวกซิกซ์ ซึ่งโพกศีรษะและม้วนหวดเครารุงรัง] และแฉะเห็นคนขายของชาวกาบุดคนหนึ่งกำลังเดินช้า ๆ อยู่ถนนเบื้องล่าง ล้อมเสื้อและกางเกงหลวม ๆ ตามแบบเครื่องแต่งตัวพื้นเมืองของเขา เประผู้หม่อมแม่ทวด โพกศีรษะสูงขึ้นไปถึงพ่ายลงใบใหญ่ไว้เบื้องหลัง ในมือมีกล่องงุ่นหลายกล่อง

ข้าพเจ้าไม่ทราบว่ามีของข้าพเจ้ารู้อย่างไร เมื่อแฉะเห็นคนขายของชาวกาบุดผู้นี้ แฉะร้องตะโกนเรียกเสียงดัง ข้าพเจ้าคิดในใจว่า “เฮ้อ ตานี้คงจะเข้ามา แฉะขายบทที่ ๓๗ ของเรายังไม่มีวันจบได้” จริ่งอย่างคาด กาบุดหยุดกักแหงนหน้าชมมดมีนี้ แฉะพอมันเห็นเขา ก็เกิดตกใจกลัวจนมาทันที รีบวิ่งไปหาแม่ ยึดเขาเป็นทပ်ของกัน และหลบหน้าไป แกมความเขื่ออย่างดม ๆ แฉะ ๆ ของแฉะว่า ในทุ่งใหญ่ที่สหายอยู่เบื้องหลังกาบุดนั้น คงมีเด็กเหมื่อนอย่างแฉะ — ๓ คนเป็นแน่ ขณะนั้นกาบุดก็เข้าประตุม้าและยมกับข้าพเจ้าเป็นท่านองทัภทนายปราศรัย

พระเอกและนางเอกของข้าพเจ้ากำลังตกอยู่ในที่คับขันดำเนินเรื่องต่อไปได้ยาก ใจข้าพเจ้าจึงคิดจะหยุดเขียนชั่วคราวและขอของอะไรบางอย่าง เพราะมันได้เรียกเข้ามาแล้ว ข้าพเจ้าขอของเด็กๆ น้อยๆ และเริ่มค้นหาถึงอัปคิรราห์มัน [พระราชราชของประเทศอาฟกานิสถาน เป็นพระราชบิดาของเจ้าอมุนดดาห์ ซึ่งถูกพวกซิบได้ขับไล่ออกไปจากประเทศ] ถึงพวกกรูสเซีย อังกฤษ และนโยบายชายแดน

พอจะไป เขาก็ถามว่า “แล้วคุณหนูเด็ก ๆ นั้นจะครบ ไปไหนเสีย?”

ข้าพเจ้าเห็นว่า ควรทำให้มันหายกล้วในสิ่งที่ไม่ควรกลัวเสีย จึงร้องเรียก
ออกมา

มันออกมายืนอยู่ข้างเกาะของข้าพเจ้า มองดูกาบู้กับห่อของด้วยความไม่
ไว้วางใจ เขายืนดูอาหารมันดั่งและร้องไห้ แต่กลั้มันไม่กล้าเร่จ แกล้มยอมรับ
กลบขังเกาะข้าพเจ้าแน่นเขาก็ก มองดูกาบู้ด้วยความไม่ไว้วางใจยิ่งขึ้น

นี่คือการพบครั้งแรกระหว่างเขาทั้งสอง

ต่อจากนั้นมา ๒-๓ วัน เข้าวินหนึ่งข้าพเจ้ากำลังจะออกจากบ้านไปซื้อ
รู้สึกแปลกใจเป็นอันมากที่เห็นมันนั่งอยู่บนหน้าประตูบ้าน กำลังหัวเราะและคุย
อย่างสนุกสนานเต็มทีกับกาบู้ ซึ่งนั่งอยู่บนพื้นเทาของเกาะ ตลอดจนตัวของหนู
มัน ไม่มีใครเคยฟังแกคุยได้นานเหมือนกาบู้พูดนัก ยกเว้นแต่พ่อของเกาะเท่านั้น
ชายฉกรรจ์เล็กของหนูมันขมวดหัวดูอาหารมันดั่งและร้องไห้จนเต็ม เป็นของกำนัล
ของกาบู้ ข้าพเจ้าต้องเตือนไว้ที่ว่า “ทำไมถึงให้ขนมแก่มากมายอย่างนั้น” แล้ว
ยื่นเหรียญ ๘ อันมาให้เหรียญหนึ่ง ซึ่งกาบู้ก็รับเอาไว้อย่างหน้าเฉยตาเฉย และ
ยัดใส่ลงในกระเป๋

แต่อีกไม่นานพอข้าพเจ้ากลับมา เหรียญ ๘ อันนั้นกลับกลายด้วยความยุ่งยาก
จนเป็นทอคุณ เพราะกาบู้ก็กลับให้เหรียญนั้นแก่มัน และพ่อแม่ของมันเห็นเข้า ก็
จับไล่เลี่ยงเอาความทันท่ว่า “ได้เงินมาจากไหน?”

มันตอบอย่างร่าเริงใจว่า “กาบู้ให้หนู”

“กาบู้ให้!” แม่ของมันร้องอย่างคกอกตกใจ “แต่ทั้งนี้ มันทำไมถึงเอา
ของเขาได้?”

ข้าพเจ้ากลับถึงบ้านในตอนนั้นพอดี จึงช่วยมันไว้ไม่ให้ถูกทำโทษได้ โดย
รับซื้อไค้สวนเรื่องเสียเอง

ปรากฏว่าไม่ใช่ครั้งแรกหรือต้องคงทนและกาน้ำดีได้พบปะกัน กาน้ำดี
เขาจะระแคะระคายครั้งแรกของมินนี่ได้โดยใช้อุบายอันดีและถูกคนเป็นของกาน้ำดี
เขาคิดว่าคนนั้นคงต้องคนเป็นเกิดออกกันอย่างสนิท

เขามองรอบ ๆ ขน ๆ มาแล้วดูกันฟังเดี๋ยวนั้น และข้างบนขึ้นกันเดี๋ยวดังนั้น
มินนี่จะนั่งอยู่ตรงหน้ากาน้ำดี มองดูรูปร่างใหญ่โตของกาน้ำดีด้วยท่าทางสง่าพากันมั่ง
อยู่ในร่างกระฉอยร่อยของแก ดูหน้าอ้อมยิ้มแทบแถมจะปริ แกเริ่มถามกาน้ำดีว่า
“อู กาน้ำดีมีอะไรอยู่ในถุงนั้น?”

และเขาจะตอบด้วยคำหนึ่งจนกาน้ำดีอย่างชาวเขาว่า “ข้างขอบ!” ดูไม่น่า
จะเป็นเหตุชวนอะไรเลย แต่ทั้งต้องคนข้างช่วยกันหัวเราะอย่างชวนกันเดี๋ยวนั้นกระไร
ข้าพเจ้า ๆ แล้วก็รู้ดีว่า การที่เด็กกับผู้ใหญ่เล่นกันเช่นนั้น มีอะไรบางอย่างที่
จับใจข้าพเจ้าอย่างประหลาด

คราวนี้กาน้ำดีก็ไม่ยอมแพ้เหมือนกัน ถึงคราวที่เขาจะถามบ้างละ “คุณหนู
เมื่อไรคุณหนูจะไปบ้านพ่อผัวล่ะ?”

เด็กหญิงเล็ก ๆ ชาวเบงกอลแทบทุกคนเคยได้ยินคำนี้มาแล้ว แต่เขาออก
จะมีหัวสมัยใหม่สักหน่อย จึงไม่เคยเขาคำนมาดัดเดี๋ยวนั้นเลย พอมีคำถามเช่นนั้น
จึงไป แต่ถึงกระนั้นก็ไม่แสดงท่าสงสัยเลย กลับใช้ไหวพริบย้อนถามว่า “ลุงจะ
ไปไหนเหมือนกันหรือจะ?”

ในหมู่พวกกาน้ำดีเหล่านี้ “คำไปบ้านพ่อผัวหรือพ่อตา” เป็นคำที่รู้จักกันดี
ว่ามีความหมายเป็นสองแง่ คือ แต่งงานอย่างหนึ่งหรือถูกจำคุกอีกอย่างหนึ่ง เพราะ
การถูกจำคุกนั้นได้รับการเลี้ยงดูเปล่า เหมือนถูกขายไปเยี่ยมบ้านพ่อตา กาน้ำดี
หมายความว่าในประการหลัง เขาจึงพูดต่อไปว่า “อา ตีละ” พยายามกำหนัดขึ้น
ทำท่าจะเล่นงานคำจริงที่ไม่จริง “ผมจะคอยพ่อตาเดี๋ยวนั้น คอยให้มันเลย”

พอได้ยินดังนี้ และนึกถึงภาพพ่อตาที่หน้าแดงกตกรใจกลัว มันก็พลอยกำก้อออกมา
เต็มที และเพื่อนนักเลง โตของแกก็ถ่มหัวเราะอย่างขบขันเสียเต็มประดา

ระหว่างเวลานั้นเวลาเช้า ๆ ในฤดูใบไม้ร่วง เป็นฤดูที่ภักษัตริย์ในสมัย
โบราณมักได้จัดออกรบหาชัยชนะชื่อเสียง ข้าพเจ้ามักจะพลอยใจให้ท่องเที่ยวไป
ในที่ต่าง ๆ ทั่วโลก โดยมีได้ขยับเขยื้อนกายจากมุมเด็ก ๆ ในห้องของข้าพเจ้าเคย
พอได้ยินชื่อประเทศใดในใจข้าพเจ้าก็คำนึงถึงประเทศนั้น พอเห็นชาวต่างประเทศเดิน
อยู่ทถนน ใจข้าพเจ้าก็คิดว่าฟังเป็นเรื่องราวชวน — นึกเห็นภาพภูเขา หุบผา และป่า
ในประเทศอันห่างไกลของเขา พร้อมกับกระท่อมเล็ก ๆ ตั้งอยู่ในกลางป่า และมี
ชีวิตอย่างอิสระตั้งอยู่ในป่าดงพงไพรไกลโพ้น ภาพภูมิประเทศระหว่างทางเกิดขึ้น
เป็นฉาก ๆ ในใจข้าพเจ้า แล้วก็ผ่านไป ผ่านไปแล้ว ฉากใหม่ก็เกิดขึ้นอย่างแจ่ม
ชัดในใจของข้าพเจ้าเหมือนภาพจริง ข้าพเจ้าเพลินรำพึงไปไม่รู้จักเบื่อ ชีวิตของ
ข้าพเจ้าเหมือนคนผึก ไม่ชอบย้ายที่ ถูย้ายที่ไปก็จะเฉาตาย พอได้เห็นกามบุณย์
ข้าพเจ้าก็รู้สึกคล้ายถูกลมหอบไปอยู่บนยอดเขาสูง ซึ่งเป็นถิ่นประเทศของชาวเขาสูง
ข้าพเจ้ามองเห็นภาพอุษณภูมิบรรทุกดินค้ำดินมาเป็นแถว ๆ มีพ่อค้าเขาผ้าโพกศีรษะ
เดินมาเป็นหมู่ ๆ บางคนถือปืนสมัยเก่า มองดูรูปร่างครึ่ชอบกต บางคนถือหอก
เดินทางลงมายังที่ราบ ข้าพเจ้ามองเห็น..... แต่พอกล่าวถึงจะมองเห็นอะไรต่อไปอีก
แม่ของมึงก็เข้ามาทำลายความฝันของข้าพเจ้า และขอร้องให้ข้าพเจ้าระวังคน ๆ นั้น
แม่ของมึงเป็นคนซกถ้อยอย่างน่าสงสาร พอได้ยินเสียงอะไรเกิดขึ้นทถนน
ที่ไร หรือเห็นคนเดินตรงเข้ามาที่บ้านที่ไร ก็มักจะเชื่อเอาง่าย ๆ ว่า คงจะเป็น
อะไรไมย คนขมา หรือไม่งั้นก็ว่าคงจะเป็นอะไรต่าง ๆ คงจะเป็นงู เป็นเตี๊ย เป็น
เชื้อไขจับต้น หรือเป็นควหาหนอน ถ้วนแล้วแต่อะไรที่น่าเกลียดน่ากลัวอย่างหนึ่ง

งั้นมอ ก็แม่จะเป็นผู้ใหญ่อะไรก็อยู่แต่ก็ยังไม่หาย หล่อนมีความสงสัยถามผู้
อยู่เดิมที่ และจึงชวนให้ข้าพเจ้าคอยระวังดู ๆ เขาด้วย

ถ้าข้าพเจ้าแสร้งหัวเราะก๊อบก๊อบให้หล่อนหายกลัว หล่อนชักหน้าตัง
หันมาขังตาใส่ข้าพเจ้าว่า

“เด็ก ๆ ไม่เคยถูกตีพาเลยหรือ?”

“ที่เมืองกามภูมิกำลังทำท่าไม่ดีจริงหรือ?”

“เป็นไปไม่ได้หรือ ที่คนรูปร่างโตใหญ่อย่างนั้นจะอุ้มเอาเด็กเล็ก ๆ หนีไป?”

ข้าพเจ้าพยายามชี้แจงว่า ถึงแม่จะเป็นไปได้ดังว่า ก็ต้องเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะ
เป็นไป แต่ท่านไม่เพียงพอที่จะรับความกลัวของหล่อนลงได้ และหล่อนก็ยัง
คงกลัวอยู่ต่อไปตามเดิม แต่โดยเหตุที่ความกลัวของหล่อนออกจะมีเหตุผลน้อยเกิน
ไป ข้าพเจ้าจึงเห็นไม่สมควรที่จะห้ามชายผู้นั้นไม่ให้มาบ้านอีก ฉะนั้นความสนิท
สนิมก็ยังคงดำเนินต่อไปโดยไม่มีการขัดขวาง

เมื่อถึงเดือน มกราคม ทุก ๆ ปี ราห์มันพ่อค้าชาวกามภูมิจะกลับไปบ้านเกิด
เมืองนอนของเขาถึงที่หนึ่ง พอจนถึงกำหนดกลับ เขาก็มีขบวนเที่ยวไปบ้านโน้น
บ้านนี้ เก็บทองหน่อของเขา แต่มาในปีนั้นเขามักหาโอกาสมาหาฉันเสมอ ถ้า
เป็นคนอื่นแล้วก็คงคิดว่า ต้องคนคงมีเรื่องคบค้ากับอะไรกันสักอย่างหนึ่ง จึง
ถ้าไม่พบในเวลาเช้าก็ต้องมาพบในเวลาเย็น

เมื่อข้าพเจ้าเองบางครั้งวอกแวก ๆ และสงสัยชายผู้นั้นบางเหมือนกันใน
ขณะที่เห็นเขานั่งอยู่ที่มุมห้องมืด ๆ ส่วนเสื้อผ้าห่อหุ้ม ๆ มีห่อของพระพุทธรูป แต่
พอฉันหันมาพบเขาพลางร้องเรียก “โอ! กามภูต กามภูต” แล้วในไม่ช้าเพื่อนเกิด
ทั้งสองคน ซึ่งมีอายุห่างไกล กันมากก็หัวเราะ ขบขันกันดังรอยเค็ม ข้าพเจ้าก็หาย
สงสัย และนึกเชื่อใจยิ่งขึ้น

เช้าวันหนึ่ง ก่อนหน้าทักบุดจะไปถึง ๒-๓ วัน ข้าพเจ้ากำลังตรวจปรุฟ
อยู่ในห้องทำงานของข้าพเจ้า อากาศค่อนข้างหนาวเย็น แสงแดดส่องลอดหน้าต่าง
มาถูกทื่อของข้าพเจ้า ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกอึดอัดมาย เกือบ ๘ นาฬิกาแล้ว และ
พวกที่ออกเดินเต่เข้ากำลังกลับบ้านและเอาผ้าโพกศีรษะ ทันใดนั้นข้าพเจ้าได้ยิน
เสียงเอะอะทกน มองไปก็เห็นราห์มันถูกตำรวจสองคนคุมมา มเด็กทอยากรู้อยาก
เห็นติดตามมาเป็นพรวน ทเลื่อของเขามรยเบอนเดอด และตำรวจคนหนึ่งถอมค
อยู่ ข้าพเจ้ารีบออกไปถามตำรวจว่า เรื่องอะไรกัน ได้ความจากคนนั้นท คนทว่า
ชาวบานคนหนึ่งเบอนคณาคาหมรามปรุ แต่กลับปฏิเสธว่าไม่ได้ขอ เกิดทะเลาะกัน
จน ราห์มันเอามคแทง คดอดทางทถูกคุมตัวมา ราห์มันพันค้ำไม้ขาดปาก ทันใด
นั้นหมักโผดออกมาทมุขหน้าบานของข้าพเจ้าทท ร้องตะโกนเรียกอย่างเคียวว่า
“โอ! ทักบุด ทักบุด” หนารของชายนั้นเบอนเบนแซมสนชนททท เมื่อเขาเหลียวไป
เห็นฉัน เขาไม่มุดงพะยายมาในอนัน ฉะนั้นฉันจึงพูดเรื่องข้างกับเขาไม่ได้ แก
จึงถามปัญหาข้อค่อไปว่า “นั้นลุงจะไปบ้านพ่อตาไซ้ไหม?” ราห์มันหัวเราะและ
ตอบว่า “นั่นแหละผมกำลังจะไปอยู่ละ คุณหนนอย” พอเห็นวาคาตอบนั้นไม่ท
ไหมนชน เขาจึงยกมือทถูกใส่กฏูแชน แล้วพูดว่า “อา ผมจะค้อย้ายพ่อตา
หนนเดียทเดียว ถ้าหากมือไม้คดกฏูแชนอย่างน”

ราห์มันถูกพ้องในฐานะทำร้ายจะให้ตายและถูกตัดสินจำคุกหลายปี

เวลาว่างไปจนใคร ๆ ดันถึงเขา เขายังคงทำงานกันไปตามหน้าที่อย่าง
เคย เราไม่ค่อยได้นึกถึงชาวเขาผู้เคยอดสูจะต้องมาถูกจองจำอยู่ในคุก แม้เดิมนั้นของ
ข้าพเจ้าซึ่งเป็นคนหัวเราะง่ายเดือ ข้าพเจ้ารู้สึกเดืออายทจะบอกวาคมเพื่อนเก่าของ
คนเดียสนิท แกได้เพื่อนใหม่ซึ่งในไม่ช้าก็ได้เอาเวลาของแกไปทงหมด แกยังโค
ชนกยคคเพื่อนมากจน จนถึงกับไม่เข้ามาในห้องพ่อเดียเลย และข้าพเจ้าก็เกือบ
ไม่มีโอกาสพูดกับแก

เวลาดังกล่าวไปหลายปี ฤกษ์ดีมาถึงบ้านนี้อีก เราจึงจัดเตรียมงานวิวาห์ของมีน ถ้าถึงจะทำในวันพุธ วันนั้นเป็นวันที่เจ้าแม่ทศบาลจะเสด็จกลับคืนไปสู่เขาไภยวต ซึ่งเป็นที่สถิตแห่งพระอิศวรพระศิวะ และมีนของข้าพเจ้าก็จะออกจากบ้านไปสู่บ้านสามีเช่นเดียวกัน ดังนั้นบิดามารดาได้ให้อยู่ในความเฝ้าระวังเย็บเข้าวันนั้นอากาศแจ่มใส ฝนตกลงมาชะล้างฟ้าได้สะอาดบริสุทธิ์ แสงแดดในเงาเข้าเป็นสีทองอร่าม ทอมขวัญกำเพงบ้านในถนนกลางกีดตาให้มิดสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ด้วยงามเช่น ตั้งแต่เช้าตรู่ เสียงขลุ่ยในวันวิวาห์ค่อย ๆ กังวานแหลมคังขึ้นทุก ๆ ครั้งทีเสียงขลุ่ยดัง หัวใจของข้าพเจ้าก็เต้นแรงขึ้น เสียงโหยหวนของเพลงโกร่ว [เป็นเพลงพม่าซึ่งเล่นในเงาเข้าในบทละครเรื่องพุทธเทพ ตอนพระพุทธรูปเจ้าเสด็จออกบรรพชาภิเษกบรรเลงเพลงนี้] ทำให้ข้าพเจ้าปวดร้าวในใจเนื่องด้วยการจากของมีนไปเสียมาทุกที มีนจะเข้าวิวาห์ในคืนวันนั้น

ตั้งแต่เข้ามาในบ้านของข้าพเจ้ามีการเตรียมงานกันจนกระทั่งวัน ที่สามหน้าที่ยังบักเต้าไม้ไผ่และธงผ้าคาดเป็นพาดาน ตามห้องต่าง ๆ และเตียงทุกแห่งจะต้องแขวนธรรยาโคมแก้วซึ่งมีเสียงกระทบกันดังกรัง ๆ ตลอดจนวันมีแต่ความเร่งร้อนและกาหลอดหม่าน ข้าพเจ้านั่งตรวจบัญชีอยู่ในห้องทำงานของข้าพเจ้า มีคน ๆ หนึ่งโผล่เข้ามาหา ให้อย่างนอบน้อม และมายืนอยู่เฉพาะหน้า เขาคือราหิมนพ่อค้าเร่ชาวคาบุด ชื่นรักข้าพเจ้าจำไม่ได้ เขาไม่ได้สะพายถุง ผมนึกคิดสั้น และความทรงจำอย่างแต่ก่อนดูเพลาไป แต่เขายิ้ม ข้าพเจ้าจึงจำเขาได้

“มาเมื่อไหร่ ราหิมน?” ข้าพเจ้าถาม

“เย็นวานนี้ครับ ผมเพิ่งออกจากคุก”

พอได้ยินคำนั้นข้าพเจ้ารู้สึกกระหายหรืออย่างนั้น เพราะเตือนใจให้ระลึกถึงว่าชายผู้นี้เป็นผู้อยากคน และข้าพเจ้าไม่เคยพูดกับคนที่เขาเพอนมมนุษย์ด้วยกันเลย ข้าพเจ้า

รู้สึกใจหายตลอดตกหนัก เพราะรู้สึกว่ามันคงเป็นอันมงคลที่ปลอดภัยยิ่งนัก หากไม่มีเขาปรากฏ ณ ที่น

“ทันทีที่ถึงจรมังาน แล้วฉันก็ขู่วิ่ง พุ่งขึ้นค้อยมาใหม่ไม่ดีหรือ?”

เขารับทันทีดังกลับทันที แต่พอถึงประตูก็ทำท่าดังเดาะหันมาถามว่า “ผมจะขอพบคุณหนูสักประเดี๋ยวเดี๋ยวได้ไหมขอรับ?” เขายังคงเชื่อมั่นว่ามันคงเป็นเด็กเล็กๆ อย่างเดิม และคงจะนึกภาพในใจว่า มันคงจะวิ่งเข้ามาหาเขาอย่างเคย พดางก็ร้องเรียกว่า โอ! กาบู้ดี กาบู้ดี” เขาคิดว่าคงจะได้หัวเราะและคุยกันอย่างสนุกสนานเหมือนในครั้งกระโน้นแน่นอนทีเดียว ความคิดเช่นนั้นคงมีอยู่ในใจเขา เพราะว่าเพื่อเป็น तरहถึงความเก่า เขาได้ซื้อตุ๊กตาถนัด อุ่นแห่งและอุ่นดีห่อกระดาษมาอย่างเรียบร้อย จำนวนเงินอันน้อยที่เขาอยู่ทั้งหมดไปเป็นราคาของเหล่านั้น

ข้าพเจ้าบอกข้าออกทว่า “ทันทีที่ถึงจรมังาน จะพบใครก็ไม่ได้อีกในเวลานี้”

เขาหันเสียทันที มองดูข้าพเจ้าด้วยความระแวงและเสียใจระคนกัน แล้วพูดว่า “สวัสดีขอรับ” แล้วออกจากบ้านไป

ข้าพเจ้าออกนั่งถั่งถั่ง และคิดจะเรียกเขากลับมา ก็พอดีเขาหันกลับมีมาเอง เขาเข้ามานั่งใกล้ข้าพเจ้ายื่นมือขอให้พดางขอร้องว่า “ผมชื่อของเด็กๆ น้อยๆ นมาให้คุณหนู โปรดกรุณาให้แกด้วยเถิดครับ”

ข้าพเจ้ารับไว้ และจะหยิบเงินออกให้ เขารับยิ้มแล้วข้าพเจ้าได้แล้วพูดว่า “คุณกรุณาผมมากทีเดียวขอรับ โปรดนั่งถึงผมบ้างก็แล้วกัน แต่อย่าให้เงินผมเลยเป็นอันขาด คุณมีลูกเล็กๆ ผมก็มีลูกเล็กๆ คนหนึ่งเหมือนของคุณอยู่ที่บ้าน ผมคิดถึงเขา จึงได้นำผลไม้มาให้คุณหนู ไม่ใช่จะมาหากำไรดอกขอรับ”

พอพูดจบเขาก็เขามีต้วดังลงไปในกระเป๋าคือหยิบเอากระดาษเล็กๆ สักปรกหนึ่งออกมา ค่อยๆ ค่อยๆ ออกอย่างระมัดระวัง วางลงบนโต๊ะของข้าพเจ้า เขามอง

ให้เรียบ ไม่ใช่ภาพถ่าย ไม่ใช่ภาพเขียน แต่เป็นภาพพิมพ์ลายมือเด็ก ๆ ภาพลายมือลูกน้อยของเขาที่ทาบบัวบนกระดาน เขาเฝ้าติดตัวไปด้วยทุกหนทุกแห่งในกระเป๋าสีเหลืองหัวใจของเขา ตลอดเวลาหลายปีที่เขาเดินไปมาค้าขายอยู่ในเมืองกาตักตาน

หน้าตาให้ดูออกมาคล้ายตาของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าคิดว่าเขาเป็นคนชายของที่ยากจน เป่เจ้าเลยข้าพเจ้าเป็นอะไรยิ่งไปกว่าเขา เขาก็เป็นพ่อคนหนึ่งเหมือนกัน

รอยพิมพ์ลายมือของลูกน้อยของเขา ในบ้านแถบภูเขาใกล้โพ้นเคื่อนใจให้ข้าพเจ้าระลึกถึงมโนอันน้อยของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าให้ไปตามมีนออกมาจากห้องในทันที ถึงจะมีคำคัดค้านใด ๆ ข้าพเจ้าไม่ยอมฟังเสียงทงต้น มีนแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีแดง และคับแต่งอาภรณ์อย่างเจ้าสาวในวันวิวาห์ มีรอยยิ้มติดที่หน้าผาก ออกมายืนสงบเสียงมอยู่ตะเพาะหน้าข้าพเจ้า

การบุตตะดังนั้นไปในภาพที่ได้เห็นตะเพาะหน้า เขาไม่ตำราภจะพินความสนิทสนมอย่างแต่ก่อนได้ ในที่สุดจึงได้เคยมีและถามว่า “คุณหนูอรบ คุณหนูกำลังจะไปบ้านพ่อผัวหรือ?”

แต่บัดนั้นเขาใจความของคำถามนั้นแล้ว หดอ้นจึงตอบเขาไม่ได้ย่างแต่ก่อน หน้าแดงด้วยความอาย ยิ้มก้มหน้าน้อย

ข้าพเจ้าระลึกได้ถึงวันที่เขาทั้งสองพบกันเป็นครั้งแรกแล้วรู้สึกสงัดใจ พอมีนกลับเข้าไปแล้ว การบุตตะก็ถอนใจยาว และทรุดนั่งลงกับพื้น เขาเพิ่งได้คิดตนเองว่าลูกของเขาคงโตเป็นสาวแล้วเช่นเดียวกันในขณะที่เขาจากมาเสียเป็นเวลายาวนาน และเมื่อกลับไปเขาจะต้องทำความคุ้นเคยกับลูกของเขาใหม่ แน่หนอนที่เดียวเขาจะไม่ได้พบหัดอันเหมือนอย่างที่เขาจากมา นอกจากนั้นอาจเกิดมีอะไรขึ้นก็ได้ในระหว่าง ๘ ปีที่เขาจากมาน

เสียงขลุ่ยทึบบรรเลงในวันวิภาหังชัน แสงแดดอ่อนในฤดูสารทต้องเข้ามา
โดยรอบ แต่ราห์มันยังคงนั่งอยู่ที่ริมถนน และมองเห็นภาพภูเขาอันเปล่าเปลี่ยวของ
อาฟฆานิสถาน

ข้าพเจ้าหยิบธนบัตรออกมาฉบับหนึ่งส่งให้เขาแล้วบอกว่า “กลับไปหาลูก
เถระราห์มัน กลับไปบ้าน และขอให้ความสุขที่ได้พบปะกับลูกจงนำโชคมาให้แก่ลูก
ของคุณ”

เมื่อได้ให้เงินแก่ราห์มันแล้ว ข้าพเจ้าก็ตัดความหรรษาในพิชิตเสียงให้ลด
น้อยลง ข้าพเจ้าให้คนไฟประดับตั้งที่จะทำกันแต่เดิม จดคนครัวทหาร พวกผู้หญิง
ในบ้านต่างก็สนใจตายอยากไปตามๆ กัน แต่สำหรับข้าพเจ้าแล้ว การเสียงใน
วันวิภาหังชันนี้ดูว่างโล่งเรื่องยิ่งขึ้น ในเมื่อคิดถึงว่าในประเทศที่ไกลโพ้น พ่อ
ซึ่งพลัดพรากจากลูกไปนาน ได้กลับไปประสพพบลูกคนเดียวของเขา

การเขียน

การเอ๋ย การเขียน
วรรณยุกต์นี้เราควรเฝ้าคิด
โอ้ย, อ๋อ, วุ๊ย, ว้าย, วิ๊ว, วิ่งคือ
อักษรต่ำอักษรกลางสองอย่างนี้

เราเล่าเรียนกันมาไม่น่าผิด
วิปริตเขียนกันเปรอะเลอะเต็มที
เขียนถูกหรือใคร่ควมให้ถ่วงถ่วง
คิดให้ดีควรใช้ให้ถูกเอ๋ย

แสงกรานต์

ไปนมัสการพระพุทธฉายาและพระพุทธรูป

หม่อมราชวงศ์หญิง แสงโสม เกษมศรี

วันจันทร์ที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๐

ออกเดินทางด้วยรถยนต์จากกรุงเทพฯ เวลา ๘.๓๐ น. ถึงพระราชมณเฑียร
ประอิน เวลา ๘.๔๕ น. เข้าชมพระราชมณเฑียรและหยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน
ออกจากพระราชมณเฑียรประอิน ๓๓.๓๕ น. ถึงพระพุทธฉายา สระบุรี ๓๕.๓๕ น.

ตำนานเรื่องพระพุทธฉายานี้มีความไปกับพระพุทธรูปว่า ขณะเมื่อพระ
พุทธเจ้าเสด็จมาโปรดสัตว์ในกาลครั้งหนึ่งนั้น เมื่อมาถึงแถบภูเขาพลว ก็เกิดพายุ
ใหญ่ฝนตกหนัก จึงเสด็จลงจากอากาศมาประทับ ณ เนินเขา ยอดบรรพตใหญ่
ที่ประทับกับนั้นตาดชะโงกออกมาดูว้างกว้างมีให้ตกต้องพระองค์ พระณัฏฐพัฒน์รังษี
ของพระองค์จึงคิดบันดาตถกคึกคึกเป็นเงาอยู่ ณ สถานที่นั้น ปรางูรยอเด่นดู
ประหนึ่งพระพุทธรูปยืน ณ หน้าผาแห่งนี้ เป็นพระพุทธฉายาประทับแน่นสืบมา

ขณะนั้น พระฤๅษีองค์หนึ่ง ชื่อ สัจจพรมณคริ อาศัยบริเวณนั้นบำเพ็ญ
พรตพรหมจรรย์ ได้เห็นพระณัฏฐพัฒน์รังษี ทราบว่าเป็นพระพุทธรูป จึงกราบ
นมัสการทูลขอให้ประทับรอยพระบาทไว้ ณ ที่ ๆ คนอยู่เพื่อเป็นหลักฐานบูชา จึง
ทรงพระกรุณาประทับไว้ ในแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรม สังฆิไทยไปอุปสมบทที่ลังกา
และนมัสการพระพุทธรูปบนภูเขา สุวรรณาติกา ณ ดังกาทวีปโน้น จึงไปทราบ
ข่าวจากชาวลังกาว่า อันพระพุทธรูปบน พระพุทธรูปได้ทรงประทับไว้เป็น รอย
ด้วยกัน คือ ที่เขาสุวรรณาติกา ในดังกาทวีปโน้นแห่งนี้ ที่ยอดเขาสูงมณู
เขตแดนเมืองอินดูแห่งนี้ ที่ภูเขาเนินทรายฝั่งนามมทายนที่ปลายแดนพม่าแห่ง
หนึ่ง ณ ภูเขาโยนกบุรี คือแดนเขียงใหม่แห่งนี้ อีกแห่งหนึ่งก็คือยอดเขาสุวรรณ

บรรพต ในเขตแดนไทยเอง ดังเห็นกันจกกันมากราบังคมทุกสมัย
พระมหากษัตริย์ไทย ก็มพระราชบัญชาให้ทางการบ้านเมือง ออกแสวงหารอยพระ
พุทบาท ครั้นใน พ.ศ. ๒๓๔๙ มีพราหมณ์หนึ่งขณะทำการค้าอยู่ในแขวงสระบุรี
เห็นตะมิงลายตัวหนึ่งอยู่เชิงเขา ก็พึงหอกท่ายางน่องไปตอตะมิงบาดเจ็บรับหนีไป
ตามไหล่เขา แล้วตะมิงกระหายน้ำ จึงไปกินน้ำฝ่นที่ชงอยู่ในรอยพระพุทบาท ด้วย
อำนาจพระพุทธานุภาพ นานนักเกิดผลเป็นนาคอมฤต หอกหลุดจากกายตะมิงหายปวด
เจ็บ และขณะนั้นอยู่ พราหมณ์มาด้อมมองเห็นตะมิงนอนมีนาคเจ็บ ซ้ำ
หอกหลุดจากกายตกกลงอยู่ใกล้กับประหลาดใจ หยุดคิดอยู่ ตะมิงรู้ดีว่ามีผู้คิดตาม
จึงเดินหนี พราหมณ์จะยิงชากับงูเห่าให้บังเกิดใจสังหาร จึงเดินเข้าไปริมแอ่งน้ำ
เพื่อเอาหอกของตนกลับ ได้สังเกตเห็นน้ำในแอ่งตกลงไปกว่าสิบ รูว่าตะมิงมากิน
น้ำ ถัดลงชิมด้วยคิดว่า เมื่อมาด้อมตัวคราวหลังจะได้อาศัยกินบ้าง ครั้นพินิจใน
แอ่งน้ำเห็นเป็นรอยเท้าใหญ่ ตกใจกลัวคิดว่ารอยเท้ายักษ์ แต่ก็ไม่เคยได้ยินเรื่อง
ยักษ์ในแดนนี้ คงเป็นรอยเท้าเทวดา นาคชงอยู่จึงรักษาบาดแผลตะมิงหาย ครั้น
ตนวักกินบ้าง ก็ถูกากเกิดอนตามตัวก็หายไปสิ้น พราหมณ์จึงกลับมาบอกญาติมิตรพา
กันไปกินน้ำ ชาวโชนไปถึงทางการจังหวัดสระบุรี เจ้าเมืองเรียกพราหมณ์ไปสอบถาม
แล้วตั้งนิษฐานว่าคงเป็นรอยพระพุทบาท จึงมีใบบอกเข้ามากราบังคมทุกสมัย
พระเจ้าทรงธรรม เสด็จโดยเรือพระที่นั่งมาลงตามท่าเรือ แล้วทรงช้างเสด็จ
ไปถึงรอยพระพุทบาท ก็ทรงพิจารณาเห็นว่าต้องด้วยพระพุทธานุภาพ กอบด้วย
มหามงคลร้อยแปดประการ จึงโปรดฯ อุทิศถวายบริเวณเนื้อที่ห่างจากองค์พระ
พุทบาทโยชน์ ๓ (๓๖ กิโลเมตร) โดยรอบเป็นพุทธบูชา ให้ช่างสถาปนาพระ
มณฑปล้อมพระพุทบาท สร้างพระอุโบสถ วิหารการเปรียญ กุฏิสงฆ์ คัดถนนจาก
พระพุทบาทถึงท่าเรือ พราหมณ์นั้นก็ได้รับพระราชทานรางวัล พราหมณ์จึงเลิกลาตัว

ทำบุญให้ทาน ตามพระราชพงศาวดารเรียกว่า พราหมณ์ เนื่องจากที่พราหมณ์
บวชและจำวัดอยู่ ณ พระอารามเขาสวรรคตบรรพตนั้น (บางท่านเรียกว่าเขาสวรรค-
พรตครี ตามนามฤๅษีที่อาศัยอยู่ก่อน และยังมีรูปปั้นฤๅษีองค์หนึ่งอยู่ ณ บริเวณ
พระพุทธรูปด้วย)

ออกจากพระพุทธรูป ๓๕.๕๐ น. ถึงสระบุรี ๓๖.๓๐ น. พักครึ่งหนึ่งแล้ว
ออกเดินทางต่อไปยังสระบุรี ๓๖.๔๕ น. ออกจากสระบุรี ๓๘.๒๐ น. ถึงสระบุรี พัก
อยู่ ณ จังหวัด

พฤหัสปัตติ ๔ กันยายน

ออกเดินทางจากสระบุรีเวลา ๘.๒๐ น. แวะดูโรงเรียนกำพร้าสงคราม เขา
เขาวัง ณ เขานี้แต่เดิมราษฎรเรียกกันเป็นลำัญว่า เขาสบปลั่ง หรือลำปลั่ง ดู
เหมือนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขนานนามว่า เขาสวรรคตครี มา
ปัจจุบันนี้เรียกกันว่า เขาเขาวัง แล้วเดินทางต่อไปเพื่อนมัสการพระพุทธรูป

ตำนานและประวัติพระพุทธรูปที่ความสันพันธ์กับประวัติพระพุทธรูป
ดังที่ได้พรรณามาแล้ว ขณะเมื่อสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมโปรดเกล้าให้สร้างพระ
มณฑปล้อมรอบพระพุทธรูปที่ท่าเรือโปรดฯ ให้สร้างพระคาน้ำทิพย์เจ้าสมุ
เป็นที่ประทับ สืบการสร้างทงมณฑปเสร็จบริบูรณ์ จึงได้มีพระราชพิธีสมโภชพระ
พุทธรูปอย่างมโหฬาร

นับแต่สมเด็จพระราชาธิบดีแห่งกรุงศรีอยุธยา ก็เสด็จไปนมัสการพระ
พุทธรูปแทบทุกพระองค์ สมเด็จพระเจ้าปราสาททองโปรดฯ ให้ช่างไปถ่ายอย่าง
ปราสาทนครราชสีมาหรือนครหลวงกรุงกัมพูชา มาสร้างเป็นที่ประทับพร้อมมณฑป
กรุงศรีอยุธยา ใช้นามเดิมมาให้อื่อว่า พระนครหลวง สำหรับประทับพักพระเสด็จ

นมัสการพระพุทธบาท แล้วโปรดฯ ให้จัดน้ำท่า ศาลาที่พักไว้เป็นระยะ ๆ ให้คน
อาศัยรายทางโดยสถิตมารค จากท่าเจ้าฉกุนขึ้นไปถึงท้ายพิภุค แต่งตำแหน่งท่าเจ้า
ฉกุน และท่าตำแหน่งใหม่ริมถ้ำธารท้ายธารทองแดง ทดน้ำให้น้ำที่ไหลมาแต่ธาร
ทองแดงเสีย ให้นามว่า พระราชนิเวศธารเกษม สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
โปรดประทับพระราชวังดงพุมพิเป็นส่วนใหญ่ และเสด็จนมัสการพระพุทธบาททุกปี
จึงโปรดฯ ให้ทำถนนจากพระพุทธบาทถึงดงพุมพิ และทรงปฏิสังขรณ์พระมณฑป
สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ (พระเจ้าเสือ) โปรดฯ ให้เปลี่ยนเครื่องบนพระมณฑป
การปิดทองประดับกระจกที่ฝาพระมณฑปยังค้างอยู่ ก็พอสิ้นรัชกาล สมเด็จพระ
สรรเพชญ์ที่ ๘ (พระเจ้าท้ายสระ) โปรดฯ ให้ช่างทำต่อไป ในรัชกาลสมเด็จพระ
บรมราชาธิราชที่ ๓ (พระเจ้าบรมโกศ) เสด็จนมัสการพระพุทธบาททุกปี

ขณะเมื่อพระเจ้าศรีอภัยมณเฑียรเกล้าเมื่อคราวจะเสด็จกรุงนั้น จันทพุกท้ายคลอง
สวนพลูกรุงเก่าคบกันไปปล้นเอาเงินทองของพุทธบูชาที่พระพุทธบาท และเผาพระ
มณฑปเสีย มาถึงรัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล
เป็นแม่กองสร้างพระมณฑปพระพุทธบาทใหม่ ของเดิมกรุงเก่าทำเป็นห้ายอด
ไม่งาม ทำใหม่แต่เป็นยอดเดียว ในรัชกาลที่ ๓ ทำสำเร็จแต่พระมณฑปใหญ่
พระมณฑปน้อยด้วยรอยพระพุทธบาทข้างในยังมีได้ทำ ในรัชกาลที่ ๒ จึงโปรดฯ
ให้สร้างพระมณฑปเล็กข้างในให้บริบูรณ์ตามเดิม ในรัชกาลที่ ๓ ไฟไหม้ม่าน
แล้วเลยไหม้พระมณฑปองค์น้อยยับเยิน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึง
โปรดฯ ให้สร้างพระมณฑปน้อยขึ้นแทน มาถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริเห็นว่าฝีมือที่ทำไว้อย่างทรามอยู่ จึงโปรดฯ ให้
พระวิहारพระบาท แล้วโปรดฯ ให้พระยาราชสงครามเป็นแม่กองสร้างพระมณฑป

น้อยคนใหม่ ส่วนพระมณฑปใหญ่บนเครื่องบนชาวด โปรดเกล้า ๆ ให้สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติเป็นแม่กองซ่อมเครื่องบนพระมณฑป และโปรดฯ ให้กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ ควบคุมการดำเนินการเงินปูลงในพระมณฑป

มีปัญหว่า พระพุทธรูปที่^๕เกิดขึ้นด้วยพระพุทธรูปองค์ใดดีมาประทับไว้จริงหรือไหน? หากมีกีดกันในท่านของอภินิหาร แต่กีดกันในท่านของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์แล้วไซ้ ก็ต้องหันไปพิจารณาคติพระพุทธรูปที่เรารับถ่ายทอดมาจากอินเดีย คือก่อนที่ชาวอินเดียจะได้รับคติสร้างพระพุทธรูปโดยดัดแปลงจากเทวรูปกรีกนั้น พุทธเจดีย์ที่สักการะแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีกำหนดเป็น ๔ อย่างต่างกัน คือ:—

๑. ชาติเจดีย์ คือที่บรรจุพระบรมธาตุของพระพุทธรูป อันเหล่าภิกษุทั้งหลายไปประดิษฐานไว้ให้มหาชนบูชา ณ เมืองของตน เมื่อถวายพระเพลิงพระพุทธรูปแล้ว

๒. บริโลกเจดีย์ คือตั้งเจดีย์สถาน ๔ แห่ง ที่พระพุทธรูปทรงอนุญาตให้พุทธสาวกยกยดถือเป็นพระดั่งพระองค์ท่าน คือ

ก. ที่พระศากยวงศ์เจ้าประสูติ ณ บำลุมพินีในแคว้นเมืองกบิลพัสดุ์ (ต่อมาเรียกว่า ตำบลรัมมินเท ในแคว้นเนปาลราช)

ข. ที่พระศากยวงศ์เจ้าครุฑพระโพธิญาณ ณ โพธิพฤกษมณฑล ในแคว้นเมืองคยา (ต่อมาเรียกตำบลพุทธคยา)

ค. ที่พระศากยวงศ์เจ้าประทานปฐมเทศนา ณ ตำบลอิสิปตะมฤคทายวัน ในแคว้นเมืองพาราณสี (ต่อมาเรียกตำบลสารนาถ)

ง. ที่พระศากยวงศ์เจ้าเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน ณ ตำบลสาธวัน ในแคว้นเมืองกุสินารา (ต่อมาเรียกแคว้นกาฬิ)

นอกจากบริโภคเจดีย์โดยพระบรมพุทธานุญาต ยังมีบริโภคเจดีย์ทนบอน-
โตมเข้าเมื่อภายหลัง คือ พระสถูปบรรจุพระอังคารถ้ำแห่งพระพุทธรูปแห่งหนึ่ง
และพระสถูปบรรจุพระนาฬิกาทองพระธาตุอีกแห่งหนึ่ง

๓. ธรรมเจดีย์ คือพระธรรมที่เขียนลงเป็นตัวอักษรโดยอาศัยพระพุทธรูป
บริวาร ซึ่งทรงแสดงแก่เหล่าพระสาวก เมื่อก่อนเสด็จเข้าสู่ปรินิพพานว่า พระ
ธรรมจะแทนพระองค์สืบไป

๔. อุเทสิกเจดีย์ คือสิ่งใด ๆ ที่สร้างขึ้นโดยเจตนาอุทิศถวายพระพุทธรูป
เป็นสำคัญ ไม่กำหนดว่าจะต้องเป็นอย่างไร แม้พระพุทธรูปก้นบ้นเป็นอุเทสิกเจดีย์
ด้วย แต่ก่อนกรีกเข้าไปมีอำนาจอยู่ในอินเดีย คติสร้างพระพุทธรูปก็ยังไม่เกิดมี
อุเทสิกเจดีย์ในยุคนั้น ๆ มักเป็นดังต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยพระพุทธรูปวัตถุ เช่น
พุทธรูปติดก หรือพระแท่น หมายถึงปางประทานพระธรรมเทศนา ถ้าเป็นพระแท่น
ยาว หมายถึงปางเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน เสด็จธรรมจักรหมายถึงปางประทานปฐม
เทศนาเป็นต้น ส่วนรอยพระพุทธรูปนั้น ถ้าเป็นพระบาทเดียว หมายถึงแทนพระองค์
โดยทั่วไป ท่านองเดียวกับพระพุทธรูป หากเป็นรอยพระบาทคู่ หมายถึงปางประทับ
ยืน ด้วยเหตุฉะนั้นรอยพระพุทธรูปบาททั้งสองบริกคงสร้างขึ้นเพื่อเป็นอุเทสิกเจดีย์ และ
เป็นอุเทสิกเจดีย์ก่อนสมัยมีพระพุทธรูป อาจเป็นสมัยที่พระเจ้าอโศกมหาราชตั้ง
สมณทูต คือพระโสณะ และพระอุตตระมาทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสุวรรณ
ภูมิก็อาจเป็นได้ มีผู้ตรวจงานชนนคองใช้ช่างมากคน พระเถระทั้งหลายจะพาช่าง
อินเดียมาด้วยมากมายดั่งนั้นหรือ ชื่อนักแกะได้ว่า ถ้าหากช่างพื้นเมืองมีศรัทธาทำ
ตามคำแนะนำของพระเถระก็ช่วยกันทำได้ หรือถ้ามีบรรพชิตองค์ใดที่ถนัดงานแกะ
ก็ถนัดงานอยู่ในป่าและค่อยทำค่อยไป ท่านองฤาษี (Hermit) ทางอินเดียทุกประเทศ
เคยปฏิบัติมา ก็อาจทำได้เหมือนกัน

บางคนเข้าใจว่าพระเจ้าทรงธรรมดอบให้ช่างไปสร้างไว้ แล้วแต่งให้
พรานไปพบโดยเปิดเผยเพื่อชวนให้ประชาชนชื่นชมในพระบารมีของพระองค์ หาก
เป็นดังนี้ ชาวการก่อสร้างจะไม่มีฉ้อฉลถึงประชาชนทางระบบหรือดินแดนใด
เคียงแถบนั้นบ้างหรือ เหตุการณ์อื่น ๆ ในยุคกรุงศรีอยุธยาที่รู้ไว้มากแล้ว
ในการสร้างพระพุทธรูปจะเจียบหายถึงกับได้ถึงปานนั้น ถ้าจะให้ดีแท้ได้อย่าง
ที่เห็นจะต้องจับช่างมาให้ถึงดังที่พวกกอทส์ (Goths) สมัยโบราณเคยฆ่าช่างสร้าง
ฝังพระศพพระเจ้าอาตาริก (Alaric) เสียสิ้น เพื่อมิให้ผู้อื่นว่าที่ฝังพระศพอยู่ที่ใด
ต่อไป แต่ถ้าเหตุการณ์ดังนั้นเกิดขึ้นในเมืองไทย ก็ยิ่งเชื่อว่าความฉ้อฉลจะต้องมี
ผู้กระซิบกระซาบแพร่ออกไปยิ่งขึ้น

เมื่อมีผลการพระพุทธรูปแล้ว เราก็ได้ไปเที่ยวหาประทุน คู่มือพรานต่าง
เนื้อและหลุมพรานบ้างทอด ซึ่งเกี่ยวเนื่องด้วยตำนานเรื่องพรานบุญ แล้วหยุดพัก
รับประทานอาหารกลางวันที่บ้านศาลาเชิงพระมณฑปพระพุทธรูป แล้วจึงเดินออก
เดินทางมายังจังหวัดสระบุรี พักผ่อนประมาณครึ่งชั่วโมง จึงออกเดินทางกลับสู่
พระนคร

สาวไส้ให้กาгин

พวกเอี้ยพวกพ้อง	ยามปรองดองสามัคคีดีจริงหนอ
คราวรุนแรงแบ่งแยกถึงแตกคอ	เกิดคำทอสาวไส้ให้กาгин
ถึงคราวเคืองเรื่องลับนัยไม่ถ้วน	เรื่องไม่ควรบอกเล่าแก่เขาสั้น
ประชาชนคนใดเขาได้ยิน	ต่างติฉินนินทาทั่วหน้าเอย

แสงภราวดี

แต่ “นิศา”

อุชเชนี

๑ สัมภวามานสมานมิตวจิตตดำถัน

สันทิเพราะเสนารพรังทำนองปาน
ประดิษฐ์สรรพประดับเสร็จด้วยสุดรัก
จะถ่วงกับจะถ่วงวันไม่ผันคั่น
สันถุนานสันถุนานักนารักเหลือ
เคยต่อนยังเคยตั้งยังไม่รู้เคย
มิพักดุษฎีมาพ้อเด่นให้เห็นชน
พระวังว่าพระว่าวุ่นครุ่นอุรา
จำนงเจียนจำเนียรวันไปรดฝนหยุด
“นิศา” เจ้านาเคียร่าจางห่างหทัย
ละลือหายละลายเห็นเป็นเนนนัก
ระรานข้าวระร้าวอกฟระกำ
จักรว้ายใจจนไว้จิตต์คิดความหลัง
จักนอยรักเจ้านักหรือดมช็อกถาย
แสงรักไล่สีไว้โลมชะโถมแด้ว
แสงรักแจ้งสีแรงจำอำไพ

พะยอมหวานพะยานหวังให้ยังยืน
มิหาญจักมาหักใจกระไรเย็น
ระเร้งชั้นระร้นเชื่อนไม่เหมือนเคย
ที่มาเชอทุกเมืออวยไมตรีเชย
จะมาเคยจะเมยฉันทให้ดวงตา
มาครพบกันมักพรันใกล้ใจผวา
คงครว่าหากคิดคราหวอนจวนจากไกล
จงอย่ารุดจกหยุดตรงยังดมัย
เคียงครองใจคือใครเจ้ามิเผ่าจำ
สุดแรงหักเคี้ยวรักหวงด่วงถ่า
นี้หรือซ้ำว่าขับให้อบอวย
ประดาซึ่งประดังช่วยให้ม้วยหมาย
ไซ้โนดช่ายชะน่ายชั่วให้ม้วยใคร
หากคลาดแผ้วเห็นเกล้าผ่องก้องใน
สว่างไกลไธวถักถักว่าอื่นเคย.

วรรณคดีวรรณทอง

ของ
เจือ สตะเวทิน

“ — ถึงจะเมียงพระอุมาดมรมเมื่อ จะแนบเนื้อแนบนางไม่ห่างเหิน ลำด
อ่อนแดงจะซ่อนให้นางเดิน มิให้เกินถึงก้อยจะกันกาย — ” ข้อความที่กล่าวมานี้
มาจากหนังสือประชุมเพลงยาวภาคที่ ๕ เพลงยาวความเก่า ขอให้ท่านสังเกตวรรค
ทศด้นใต้ไฉน ท่านจะเห็นพ้องกับข้าพเจ้าว่ามีความงามทางศิลปะอย่างลึก
ซึ้ง งามทั้งเสียงสัมผัส งามทั้งความหมาย ข้าพเจ้าขอเรียกความงามอย่างนั้นว่า
“ วรรณคดีวรรณทอง ”

ถ้าเราศึกษาวรรณคดีของชาติอย่างพิลึกพิลั่นพิจารณา เราจะรู้สึกพากพุมใจ
ว่าคดีของเรามีอรรถริยคุณไม่แพ้กวีชาติอื่น ๆ สามารถที่จะสร้างสรรคความงามได้
แปลกและพิสดารพอที่จะชดเชยกับใคร ๆ ได้ กวีไทยสามารถที่จะสร้างถ้อยคำจนจับใจ
ได้อย่างที่ไม่ซ้ำกับถ้อยคำของกวีชาติอื่น ข้าพเจ้ารู้สึกว่ในเรื่องความฉลาดเช่น
ควรจะเป็นความพากพุมใจของคนไทยทั้งชาติ

จำได้ว่าเมื่อยังเยาว์วัยครูของข้าพเจ้าเคยสอนถ้อยโวหารดีซึ่งทางการประ-
พันธ์ของไทย ท่านยกเอาวรรคทองของกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสขึ้นเป็นตัวอย่าง
ท่านว่าเมื่อพระองค์ทรงชมความงามของข้อฟ้าโบลึกก็ใช้คำเพียง ๕ คำ แต่มี
คุณค่าพจนาคติทองทั้งเดียว วรรคคดียกขึ้นคือ “ ข้อฟ้าชวนฟ้าเจ้าเอย ” เชิญ
ประเมินราคาเขาเองว่าวรรคคดียกขึ้นอย่างนี้มีประโยชน์ต่อชาติเป็นส่วนรวม
เพียงใด

การร่างสรรควรรณคดีวรรคทองเช่นนี้มีใช้ของทำได้ง่ายเลย แต่ข้าพเจ้า
รับรองได้ว่าวรรณคดีไทยทุกเล่มของเราว่าร้อย "วรรคทอง" นก ในฐานะที่เป็นนัก
อ่านและนักศึกษาวรรณคดี เราจึงควรต้องศึกษาวรรณคดีเหล่านั้นด้วยความพิถี
พิเคราะห์ เพื่อจะได้หาความงามทางวรรณคดีมาเพิ่มพูนสติปัญญา และชื่นชมใน
ความงามเหล่านั้นด้วยความรู้สึกการจะแต่งกวีนิพนธ์ของท่านจึงนึกถึงที่ร่างวรรคทอง
ของวรรณคดี

ท่านคงเคยอ่านหนังสือวรรณคดีต่างประเทศบ้างเล่มที่เขารวบรวมความงาม
ทางวรรณคดีของกวีของเขา เช่นที่เรียกว่า Selected Poems บ้าง Morceaux Choisis
บ้าง หรือหนังสืออื่นใดในทำนองนี้ ทำให้รู้สึกว่าการกวีไทยของเรามีความดีไม่แพ้กวีชาติ
อื่น ทำให้มีความคิดเสียไปว่าการศึกษาวรรณคดีในโรงเรียนมัธยมของเรา
ควรจะมุ่งหนังสือ "รวมความงามจากกวีไทย" ให้นักเรียนได้เรียนอย่างกว้างขวาง
กว่านี้ เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันสังเกตเห็นว่านักเรียนไทยมีความรู้อยู่ในวงแคบ รู้จัก
กวีเพียงคนหนึ่งหรือสองคนเท่าที่เขาเรียนงานของท่านเหล่านั้น นักเรียนของเราแม้
จะผ่านมัธยมบริบูรณ์แล้วก็ไม่ทราบว่า อีเหนา หรือ รามเกียรติ์ใครเป็นผู้แต่ง จำ
ได้ว่าครั้งหนึ่งท่านคือกระเรียนที่ถึงกับบนด้วยความน้อยใจ และแถมโกรธว่า โฉน
ศิษย์ที่เข้ามหาวิทยาลัยใหม่ๆ ของท่านจึงไม่ทราบว่าอีเหนาแต่งสมัยไหน

วิธีแก้ไขความไม่รู้จักคุณของกวีบรรพบุรุษก็มีอยู่ที่ว่า เราต้องให้เด็กรู้จัก
กวีไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยจัดแบบเรียนประเภทรวมนิพนธ์ของกวีคนสำคัญ
ๆ มาให้นักเรียนศึกษาพร้อมให้รู้ชื่อประวัติและงานนิพนธ์ของท่านเหล่านั้นตาม
สมควร เราควรเลือกวรรคทองวรรคทองของกวีไทยมาพิมพ์เป็นเล่ม ข้าพเจ้า
เชื่อว่าจะทำให้การศึกษาวรรณคดีซึ่งอารยชนเห็นเป็นของจำเป็นนั้นได้เจริญและก้าวหน้า
ยิ่งขึ้น

เมื่อใดที่นักเรียนที่ผ่านมัธยมบริบูรณ์ยังไม่เข้าใจวรรณคดีวรรณคดีของอย่าง
ของครูเทพที่ว่า “พระคุณคือดีหัดสรวา ไหลหลั่งลงมา มีดุดมดินดินแดน” (คำ
สวดใน “งานนงคราญต์โมธ”) เมื่อนั้นเราจะพอใจแล้วหรือว่าเด็กของเรา
ฉลาดพอสมควร

วรรณคดีเป็นวิชาหนึ่งที่สร้างจิตใจของชาติให้ตั้งงาม จินตภาพบรรพบุรุษของ
เราได้สร้างวรรณคดีไว้แล้วมากมายก่ายกอง เป็นมรดกที่เราน่าจะทะนุถนอมและ
เทอดทูน จะไม่เป็นการสมควรหรือที่จะให้เด็กไทยได้สำแดงกตัญญูต่อพระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กรมสมเด็จพระปรเมนทรมหาฯ นรินทรธิติ ดนตรี
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว น.ม.ด. ครูเทพ และพระยาอุปทิศดีปดาร์
ฯลฯ วรรณคดีวรรณคดีของท่านเหล่านั้นค่าแก่ชาติมาก ขอให้เราได้มีโอกาส
ยืมของมีค่าเหล่านั้นแก่เด็กไทย เขาจะได้มีจิตใจตั้งงามและรักชาติไทยยิ่งกว่านี้.

ยกตนข่มท่าน

ยกเอี้ยยกตน	ขึ้นข่มคนอื่นเขาเข้าเหยียดหยาม
ผู้นั้นโง่งเต็มทีผู้หนึ่งทราญ	มีแต่ความชั่วร้ายทุกรายไป
คือน้ำลายแตกคออ้อตัวฉนั้น	วิเศษครันจนทุกผู้มิสู้ได้
ปราชญ์ท่านฟังสังเกตสังเวชใจ	พูดอะไรอย่ายกตนข่มคนอื่น

แสงกรานต์

ระบิห์ - กวีหญิงคนแรกของเปอร์เซีย เรื่องอุไร

จากเรื่อง "Rabi' h - the First Psetess of Iran" ซึ่ง มุชิร อหหมัด (Mushir Ahmad) เขียนลงหนังสือ "Onward" นิตยสารรายเดือน ประจำ สิงหาคม ๒๕๕๐ พิมพ์ออกจำหน่าย ณ กรุงเตหะราน ประเทศอินเดีย.

เปอร์เซีย นับว่าเป็นดินแดนแห่งกวีโดยแท้ เพราะแม้แต่คนซบซัดและ
อุรุผู้ปราศจากการศึกษา ก็ยังได้ยืมร้องเพลงที่เบบบทกวีของ ซาดี และ ฮาฟิซ
(Sa' di and Hafiz) ด้วยเสียงอันไพเราะจับใจ เกือบไม่มีประเทศอื่นใดในโลก
จะให้กำเนิดแก่กวีผู้คนล้มตของกวีได้เพียบพร้อมและดีเด่นมากเท่าเปอร์เซีย
กวีนั้น รดนิยมนามกวีในประเทศเปอร์เซียก็หาได้จำกัดอยู่แต่ในวงของผู้ชาย
เท่านั้น ไม่ เปอร์เซียมีกวีหญิงอยู่เป็นจำนวนมากพอคเหมือนกัน และระบิห์เป็นคน
แรกในจำนวนเหล่านั้น แต่ระบิห์ไม่เป็นคนกวีหญิงที่มีชื่อเสียงเด่นเพียงอย่างเดียว
เท่านั้น เธอยังได้รับยกย่องให้เป็นนักบุญอีกผู้หนึ่งด้วย และนักเขียนประวัติของ
พวกนักบุญมุสลิมโดยมาก มักจะเขียนเรื่องที่เกี่ยวกับตัวเธอลงไปโดยละเอียดระอ
แต่เบบทนหาเสียใจที่เราไม่สามารถจะทราบเรื่องราวอันแน่นอนแท้จริง เกี่ยวกับ
ความเป็นไปในชีวิตของเธอจากข้อเขียนประวัติของเธอได้มาใด ๆ ได้ เพราะข้อ
เขียนเกี่ยวกับประวัติของเธอในหนังสือเหล่านั้น มักจะมีแต่เรื่องอภินิหารและความ
มหัศจรรย์ต่าง ๆ พิมพ์เพื่อยกย่องเกินไป โดยมีความประสงค์เพียงจะให้เห็นชัดว่า
ระบิห์มีอำนาจมหัศจรรย์ทางวิญญาณ และมีความรักซึ่งเกี่ยวกับภพทมองไม่เห็น
มากเพียงไร เท่านั้นเอง

คาวยา ฟาริดุด ดิน อัดดาร์ (Khawja Faridud Din Attar) กวีผู้มั่งคั่ง
ทางนิพนธ์เรื่องลกถบและนักเขียนหนังสือเล่มมหัศจรรย์ "ประวัติของนักบุญ

(Biographier of the Saints) " ได้เขียนเรื่องเกี่ยวกับชีวิตและความดำริของระดับที่
ไว้อย่างยืดยาวในบทกวีของเขาที่มีชื่อว่า "อิลาฮี นามะห์ (ilahi Nameh)" เมตา
นา ยาม (Maulana Jami) ก็อีกคนหนึ่งที่ได้กล่าวถึงเรื่องของระดับที่ไว้ในบทโคลงที่มี
ชื่อเสียงของเขา ชื่อ นาวาฮาตุล อุณ (Nafahatul Uns) ตามเรื่องที่เล่ากันโดย
ทั่วไป ระดับที่ เป็นลูกสาวคนแรก & ของครอบครัวที่ยากจนอย่างสุดแสน (ระดับที่
ภาษาเปอร์เซีย แปลว่าที่ &) และตัวเธอเองก็ได้ผ่านชีวิตอันแสนลำบากและ
ความยากจนตลอดมา แต่แม้กระนั้น ใคร ๆ ก็ยอมรับรองว่าเธอเป็นกุลสตรีที่มี
รูปร่างสวยงามและมีสมองฉลาดปราดเปรื่องมาก นอกจากนั้นเธอยังเป็นหญิงที่มีความ
รอบรู้เป็นอย่างดีในเรื่องลัทธิศาสนามุสลิม เธอมีชื่อเสียงเป็นที่เลื่องลือไป
ว่าเป็นผู้มีปัญญา และก่อกำเนิดด้วยความเลื่องลือทางวิญญาณอย่างใหญ่หลวง จน
กระทั่ง พระสัน เหน่งนครบาสร่า (Hasan of Basra) นักบุญนามอุโฆษ จะไม่ยอม
แต่งดงธรรมเทศนาเลย ถ้าหากว่าระดับที่มิได้ไปอยู่ในที่ประชุมฟังเทศน์นั้นด้วย

แต่ตามเรื่องราวที่ คาวยา ฟาริดุด ดิน อัคตาร์ ได้เขียนไว้ ระดับที่ เป็นลูก
สาวหัวแก้วหัวแหวนของ อามร์ ผู้เป็นใหญ่แห่งแคว้นบาลัค (Amir of Balkh) ที่มี
ชื่อว่า กายั๊บ (Ka' b) ก่อนที่กายั๊บจะสิ้นชีวิต ได้มอบหมายระดับที่ให้อยู่ในความดูแล
ของผู้เป็นพี่ชายร่วมสายโลหิตของเธอเอง ชื่อ เหวริส (Haris) และได้ขอรับรองแก่
เหวริสไว้ว่า ให้ปกครองเธอด้วยความรักใคร่เยี่ยงบิดากับบุตร ให้คอยเอาใจใส่ดูแล
และกรุณาปรานีเธอให้มากเป็นพิเศษ นอกจากนั้นกายั๊บยังได้สั่งสอนลูกชายไว้
อีกมากกว่า ขอย้ำได้ใช้วิธีบังคับหรือขู่เข็ญในกรณีการมีบุตรของ ระดับที่เลย
ถ้าหากขัดกับความปรารถนาของเธอ

ระดับที่ไม่เคยแต่งงานเลย เธอได้เกิดความรักกับพี่ชายของเธอเอง ที่ชื่อ
ยักตัช (Yaktash) และต้องอำพรางเรื่องราวรักของเธอไว้เป็นความลับ แต่ เหวริส พ

ชายของเธอเริ่มสงสัยท่าทีของเธอและเจ้าทาสยักคั่นนั้น เพราะความรักของระบบที่
มียุทธ์ทาสของเธอผิดธรรมดาและดูเหมือนเป็นการดัดจริตประมาทอิทธิพลของพี่ชายที่อยู่ใน
กลุ่มชนซึ่งอยู่รวมกันนั้น ระบบที่ไต่เริ่มแต่งบทกวีของตนแต่เธอยังเป็นเด็กวัน ๆ และ
มักจะแอบส่งบทกวีของเธอแต่งไปให้ยอศรักของเธอเสมอ และเพื่อเป็นการตอบแทน
เจ้าทาสยักคั่นผู้นำส่งสารก็มักจะเอาออกมาอ่านปดอบอารมณ์ตนเอง แล้วเก็บซ่อน
ไว้ในหีบเหล็กซึ่งเบียดมดชนเคียวทศนอมอยู่ บังเอิญวันหนึ่งมีคนมาพบบทโคลง
รัก ๆ ใคร่ ๆ เหล่านี้ในหีบเหล็กของยักคั่น ก็นำไปให้หะวีร์ดู ด้วยความโกรธ
อย่างรุนแรงชนิดที่ไม่เคยโกรธใครมาก่อนเลย หะวีร์ก็เริ่มวางแผนการที่จะฆ่า
คู่อริทั้งสองคนเสีย ปรากฏว่าต่อมาในวันหนึ่ง ยักคั่นถูกศัตรูหมู่หนึ่งเข้ากลุ่มรุมทำ
ร้ายและพอพวกศัตรูจะลงมือฆ่าเขา ระบบก็ปรากฏตัวออกมาในชุดเสื้อคลุมดำ
เข้าช่วยทาสผู้เคราะห์ร้ายของเธอให้รอดชีวิตไปได้ด้วยการสังหารศัตรูของเขาเสียทั้ง
หมด ๓๐ คน พอหะวีร์รู้เรื่องเข้า ก็สั่งให้จับระบบไปขังไว้ในคุกมืด ชื่อ ฮัมมัม
(Hammam) ซึ่งเต็มไปด้วยน้ำเค็ม ก่อว่ากันว่าระบบถึงแก่ความตายภายในคุก
นั่นเอง แต่เรื่องของระบบที่ยังหาได้สิ้นสุดอยู่เพียงนั้นไม่ พอยักคั่นรู้ข่าวตายของภ
หญิงยอดพิศวาทของตนเข้า ก็ตามไปพิฆาตหะวีร์ผู้ใจเหี้ยมหน่นเสีย นักเขียน
ประวัติของระบบทุกคนได้เขียนเล่าเรื่องความรักระหว่างระบบกับทาสของเธอไว้ แต่
พวกนักรังเกียจชนมากทศของผืนพิณจนความจริงลงไปว่า ความรักของระบบ เป็น
ความรักชนิดที่เรียกว่า “รักด้วยวิญญาณ (Spiritual Love)” ปรากฏจากความ
รู้สึกโมหะและศรัทธาอันจะพึงมีในมนุษยชาติทั้งมวล

ระบบมีชีวิตอยู่ในสมัยเดียวกับ รุดากิ (Radaki) จินตกวีนามอุโฆษของ
เปอร์เซีย รุดากิถึงแก่กรรมเมื่อปี ค.ศ. ๓๒๘ ฉะนั้นเราก็พอจะคาดถึงได้ว่า ระบบ
มีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ ๔ นั่นก็คือในสมัยที่กษัตริย์ซาดัตและวรรณคดีของ

เปอร์เซียเพียงจะอยู่ในปฐมวัยเท่านั้น แต่ถึงเมื่อบทโคลงของระบบที่จรมายุเก่าแก่
 นบตงพนบความมาแต่ก็ตาม จนกระทั่งทุกวันนี้ก็ยังคงอ่านเข้าใจง่ายอยู่เหมือนกับ
 อ่านบทโคลงของเชกส์เปียร์กระนั้น ไม่ต้องพิจารณาหาเหตุผลอันใด เพราะแรก
 เริ่มเดิมทีมา ภาษาเปอร์เซียก็อยู่ในสภาพสมบูรณ์ที่จะใช้พูดและเขียนกันได้
 แล้ว เมื่ออายุของภาษาเปอร์เซียผ่านมามีได้ร่อยปลิวว่า ความเปลี่ยนแปลงทาง
 ภาษาได้เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น — เล็กน้อยจนกระทั่งถ้าหากเราจะเอาข้อเขียน
 ของนักเขียนซึ่งเราอาจไม่รู้จากแม่ชื่อของเขามาอ่าน เราจะไม่สามารถกำหนดเวลา
 ที่เขียนหรือแม้แต่จะประมาณระยะเวลาที่ใกล้เคียงได้เลย

บทโคลงของระบบที่เต็มไปด้วยความรู้ดีที่คมคายดั่งขลุ่ยและสระที่ชวนใจ ภาษา
 เขียนของเธออ่านฟังง่าย ๆ และท่วงทำนองที่เขียนก็ตรงไปตรงมา คำทุก ๆ คำ
 ที่เธอใช้ไม่เสียความหมายเลย เราอาจจรรู้ดีที่ซาบซึ้งถึงความอบอุ่นแห่งความ
 พิศวัตได้ในบทโคลงของเธอทุก ๆ บท ดูเหมือนระบบที่ไม่ชอบสร้างความสะดวก
 หรือความหรูหราให้แก่บทประพันธ์ของเธอ ด้วยการใช้อยู่คำหรือการประดิษฐ์
 ประคองถ้อยคำทางกวี เช่นที่กวีชาติเดียวกับเธอรุ่นหลัง ๆ ใช้กันอยู่ทั่วไปเลย ใน
 ที่สุดนี้ผู้เขียนขอเสนอโคลงภาษาเปอร์เซียของระบบที่มาเป็นตัวอย่างดีโคลงหนึ่ง
 แต่ด้วยเหตุที่ผู้เขียนไม่มีความรู้ทางภาษาเปอร์เซียเลย จึงได้ขอความช่วยเหลือ
 จาก คุณแอม. อี. นานา ให้ช่วยแปลงอักษรเปอร์เซียที่ออกมาเป็นอักษรเทวนา
 ครี ซึ่งผู้เขียนจะถอดออกเป็นอักษรไทย ทั้งถอดความออกมาเป็นกลอนภาษาไทย
 พร้อมด้วยบทโคลงกำกับภาษาอังกฤษด้วย ดังนี้:—

ควดัม อัยัน อชัต บรคฺ ภายชี คัต อชิก กนาร

บร บัต สักกิน คิต นามเทร บาน เจาน คฺ ไรชคัน

ดา บดานั ตรีต อชิก วดาต มเทร วกัม คุร
 เจาน บหุ หยร อคร บหุ บัจ บัด บดานั กตรมนั

- ระเบียบ

I wish you too will fall in love with one
 Who is as cruel and stony-hearted as you ;
 So that you may feel the pangs of love
 and experience the affliction of disappointment ;
 When you yourself taste the hardship of separation ,
 you will know my real worth.

- Rabi' h

ข้าขอตั้งความปรารถนา
 ให้ท่านนั้นตกหลุมรักทรงม
 อักทายนนแข็งแรงแรงเบนน
 เพื่อท่านไซ้ไรได้ดำนักระดิกพลัน
 อักรัดความผิดหวังประดังเข้า
 หากท่านรู้รัดเช่นนั้นแล้วเมื่อใด

ขอให้พจน์แห่งข้าประดีทชัฒ
 พลอยนิยมด้วยชนใจถกรรจ
 เทากบท่านทงด้นดักคนมน
 รัดปอดราวแห่งรักนั้นเป็นฉนใด
 ทงรัดเคราเพราะวโยคเป็นไฉน
 เมื่อนนไซ้ไรรู้ราคาแห่งข้าเอย.

ในววรรณคดี

วงวรรณคดี ฉบับ กมภาพนธ ๒๔๗๓ น เป็นฉบับแรกบท ๓ ซึ่งวงวรรณคดีจะต้องพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น เพราะในด้านนี้แรกนี้อยู่ในระหว่างการทดลองคัดทดลองว่าหนังสือประเภทนี้จะอยู่ในข่ายความสนใจของมหาชนเพียงไร มีผู้สนใจในวิชาการด้านอักษรศาสตร์เพียงไหน ราคาที่ขายอยู่นั้นเหมาะสมพอสมควรกับการที่จะซื้อหาหรือไม่ ก็การทดลองนี้ต้องลงทุน วงวรรณคดีเป็นหนังสือที่ต้นทุนน้อย ฉะนั้นจึงจะต้องได้รับความสนับสนุนจากท่านผู้อ่านเป็นข้อใหญ่ หลังจากที่ได้ทดลองมาครบสองปีบริบูรณ์แล้ว ก็ปรากฏว่าได้ผลเป็นที่พึงพอใจอยู่บ้าง แต่เค้าโครงของวงวรรณคดีในระยะทดลองอยู่ใน ๓ ปีแรก และเล่มที่อยู่ในมือท่าน ณ บัดนี้ ก็ยังเป็นเล่มที่ทดลองอยู่ ฉะนั้นความผิดพลาดต่าง ๆ ที่มีใน วงวรรณคดี ทั้งในส่วนบรรณาธิการและส่วนจัดการ ซึ่งจำต้องมออยู่เสมอ วงวรรณคดี จึงหวังในความเมตตาเอื้อเฟื้อของท่านสมาชิกทุกท่าน ดังที่ได้เคยมีต่อ วงวรรณคดี มาแล้ว

ในโอกาสที่อายุของ วงวรรณคดี ได้ย่างก้าวเข้ามาอีกบทหนึ่ง วงวรรณคดีขอขอบคุณท่านสมาชิกที่อุดหนุนติดตามอุดหนุนตั้งแต่ต้นมาเป็นอย่างดี และยังมีท่านที่กรุณาเอื้อเฟื้อเป็นพิเศษเขียนเรื่องส่งมาให้บ้าง ส่งคำชมเชยอวยพรมาให้บ้าง ที่ขอบกพร่องในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ ๆ บ้าง วงวรรณคดีรู้สึกในความกรุณาที่ท่านได้มีต่อวงวรรณคดีชยงนัก ด้วยความของท่านเป็นเล่มต้นเครื่องช่วยกำลังให้ท่านเขียนเล่มแรกเล่มแรกนั้นดำเนินไปด้วยดี และยังเป็นกำลังใจที่เกิดจากความจริงใจ และหวังของท่านผู้อ่านด้วยแล้ว วงวรรณคดีขอหมอบไว้ด้วยความขอบพระคุณยิ่งเสมอ ทั้งนี้เพื่อจะได้ปรับปรุงให้เข้าระดับที่สมควร

ในฉบับวันเกิดนี้ วงวรรณคดีได้มีโอกาสนำพระบรมรูปต้นเกล้าต้นกระหม่อมลงประกอบเรื่องของ องค์ฯ ซึ่งเป็นเรื่องแรก คือเรื่อง “ครุฑเจ้า” พระราชทานขององค์ฯ และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อของหนังสือพิมพ์ Standard ทกฤณาให้ยืมบทความภาพลงในเล่มนี้ด้วย เรื่องของ องค์ฯ ในเล่มนี้มีอยู่สองเรื่อง เรื่องแรกเป็นข่าวการเสด็จประพาสของต้นเกล้าฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งคนจิว และเรื่องที่สองเป็นประวัติเพลงพระราชนิพนธ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ชี้ให้เห็นว่า เพลงเช่น “สายฝน” อันเป็นที่นิยมของมหาชนในขณะนั้น ต้นเกล้าต้นกระหม่อมทรงพระราชนิพนธ์เพียงวันเดียวเท่านั้น นับเป็นการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในทางดนตรีอย่างยิ่ง เรื่องนี้ยังได้กล่าวด้วยว่า เหตุใดต้นเกล้าต้นกระหม่อมจึงได้เริ่มทรงพระราชนิพนธ์เพลงต่าง ๆ ขึ้นด้วย และเพื่อให้ท่านสมาชิกที่สนใจในเพลงได้อ่านทั้งโน้ตและเนื้อเพลง วงวรรณคดีจะได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำมาลงในโอกาสต่อไปด้วย

เพื่อให้เป็นพิเศษจริง ๆ คือพิเศษเฉพาะเรื่อง ไม่ใช่ที่หน้าปก วงวรรณคดีได้นำบทกวีบทหนึ่งเรื่อง “กรมนาพิกา และท่มโมง” ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ประทานพระบรมวงศานุวงศ์เจ้าหลานนี้วัด และถวายพระหัตถ์พระบรมวงศานุวงศ์เจ้าหลานนี้วัดกราบทูลถวายความเห็นมาลงไว้ เพื่อเป็นการประดับความรู้ถึงด้านฉบับ ซึ่งนับว่าเป็นพิเศษสมกับวันเกิด

ยิ่งกว่านั้นยังได้ค้นได้นบทกวีประจำตัวของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ เรื่อง “จำนำเด็ก” ซึ่งเป็นเรื่องจริงมาลงไว้ให้ท่านอ่านอีกด้วย เพื่อประกอบความรู้ว่า ในครั้งโน้นโรงจำนำรับจำนำเด็ก ราคาเพียง ๑ บาทเท่านั้น และได้แสดงให้เห็นด้วยว่า ผลของการเอาคนไปจำนำนั้นต้องรับโทษสถานใด

“สวีน” กวีของวงวรรณคดี ผู้ห้อยใบใน “ของเก่า” ได้เขียนไว้ด้วยถ้อยคำไพเราะบรรเลงให้ชื่อว่า “แต่เจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศร์” เป็นความมโหฬารด้วยถ้อยคำเปรียบพระทนต์ผ่องงาม ๆ ที่ต้องทอดทิ้งหักพังขาดความสนใจของทางราชการจริงอยู่ เราแม้ภรรยาก็ต้องทำมากมาย เราต้องห่วงหวั่นมนุษย์ก่อน แต่เครื่องประดับชาติ ซึ่งมีแต่แห่งเดียวในโลกที่จะแสดงออกความเป็นชาติอันมีสันดานขี้เกียจแล้วด้วยอารยธรรมนั้น ต้องผู้ฟังทั้งจมโคลนอยู่ไม่มีผู้เหลียวแล ก็เป็นของที่น่าคิด

“ประภาพร” ผู้มีใจหาเรียบได้ถอดเรื่อง “พ่อค้าเมืองกาบูล” จาก Kabulliwallah ของ รพินทร์ นาคตกอร์ มาเป็นของกำนัลในวันเกิด เป็นเรื่องแสดงความรักของพ่อค้าต่อลูก ความห่วงใยของใจคนแม่แต่ขึ้นที่จากต้องระหกระเหินจากบ้านจากเมืองมา

หม่อมราชวงศ์หญิง แสงโสม อักษรศาสตร์มหาบัณฑิตย ได้ส่งเรื่อง “ไปนมัสการพระพุทธฉายาและพระพุทธบาท” มาให้วงวรรณคดีอีกเรื่องหนึ่ง และพอเหมาะพอดีกับเดือน กุมภาพันธ์ อันเป็นเดือนที่คนชนบชพระพุทธบาท วงวรรณคดีขอขอบคุณไว้ด้วย

“อุษะณี” แม้จะเพิ่งใหม่ใน “วงวรรณคดี” ก็เก่ามาแล้วจากที่อื่น เธอได้ประพันธ์บทกวีเด็ก ๆ น้อย ๆ ให้ชื่อว่า “แต่ทศิศา” อันเป็นกลบทมากำนัลวันเกิดของวงวรรณคดี วงวรรณคดีขอรับไว้ด้วยความขอบคุณเช่นเดียวกัน

เจ้า ศตะเวทิน นักเขียนประจำซึ่งไม่เคยขาดจากหน้าวงวรรณคดี เขียน “วรรณคดีวรคทอง” ส่งมาให้ ด้านวนโวหารของ เจ้า ศตะเวทิน เป็นอย่างไรไม่ต้องอธิบายซ้ำ ๆ ซาก ๆ ท่านย่อมรู้อยู่แก่ใจของท่านเอง และ เรื่องอะไร ยังคงกำนัลท่านสม่ำเสมอด้วยเรื่องของครวญออกเช่นเคย เรื่องนี้คือ “ระบิห์กวีหญิงคนแรก

ของเปอร์เซีย” เรื่องของเรื่องอะไร ยังมีอีกมาก วงวรรณคดีจะได้นำลงในโอกาสต่อไป

อนึ่ง “วงวรรณคดี” ได้รับหนังสือต่าง ๆ จากเจ้าของ บรรณารักษ์การ และผู้จัดการ หนังสืออื่น ๆ คือ ตำราแต่ง ข่าวดการแพทย์ วรรณสารคดีปากร บ้านกับโรงเรียนและโยนก กับหนังสืออื่น ๆ ซึ่งเป็นที่น่าสนใจ และจะได้นำวิจารณ์ลงในฉบับต่อไป

ในเดือน มกราคม ที่แล้ว สมาชิกของวงวรรณคดี นางสาว อุไรวรรณ คณังคฤกษ์ อักษรคำศัพท์บัณฑิต ได้เข้าสู่พิธีสมรสกับ เวือเอก สุกุเขียว พุ่งดดา แห่งราชธานี วงวรรณคดี ขออวยพรให้คู่สมรสจงประสบความสุขและความรุ่งเรืองในชีวิตอนาคตด้วย

บรรณารักษ์การ

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

==ววรรณคดีเล่ม ๒๕==

ววรรณคดีเป็นหนังสือรายเดือน ออกทุกวันที่ ๓ ของเดือน

นางสาวรุจินทร์ ผลชีวิน เจ้าของ และ ผู้จัดการ

หม่อมหลวงหญิงจินตนา นพวงศ์ บรรณาธิการ

สำนักงานตั้งอยู่บ้าน “ไชยณรงค์” ๓๓/๑ ถนนราชดำเนินกลาง มุมถนนสาทรีย์ประชาธิปไตย
ติดต่อกับทางจดหมายและบอกรับที่แผนกอำนาจการ ๑๓๓ ซอยพญานาค ถนนเพชรบุรี พระนคร

ราคาเล่มละ ๓ บาท

บอกรับครึ่งปี ๑๖ บาท เต็มปี ๓๐ บาท ค่าส่งคิดเพิ่มตามอัตราไปรษณีย์

ต้องการรับ หรือซื้อปลีก ติดต่อกับ ๑๓๓ ซอยพญานาค ถนนเพชรบุรี พระนคร.

“ววรรณคดี” พร้อมที่จะให้ความสะดวกแก่ท่านผู้สนใจเสมอ

ไชยณรงค์ ณ ไชยใหม่ - เหนือ ช้วนนท์

เปิดงานแผนกถ่ายรูป ซึ่งถนัดมือมานานปี

ส่งฟรีส่งมอบท่าน

สั่ง. อัต. ขยาย.

ไชยณรงค์ แผนกถ่ายรูป

งานดี • รวดเร็ว • ราคาถูก

ไชยณรงค์ แผนกถ่ายรูป สี่แยกอนุสาวรีย์ ประชาธิปไตย ราชดำเนิน

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ พระนคร นายสนั่น บุญยศิริพันธ์ เจ้าของ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ๓๑/๑/๕๑

ววงวรรณคดี

หนังสือพิมพ์รายเดือนวรรณคดี

สำนักงาน "ไชยณรงค์" มุมอนุสสาวรีย์ประชาธิปไตย พระนคร

อัตราค่ารับวรรณคดี

ในประเทศ	๑ ปี	(๑๒ เล่ม)	๓๐ บาท
	ครึ่งปี	(๖ เล่ม)	๑๖ บาท
ต่างประเทศ	๑ ปี	(๑๒ เล่ม)	๕๐ บาท
	ครึ่งปี	(๖ เล่ม)	๒๕ บาท

(ส่งทางอากาศไปรษณีย์ คิดเพิ่มเล่มละ ๓๐ บาท)

บอกรับที่แผนกอำนวยการ ๑๗๗ ซอยพญานาค

ถนนเพชรบุรี พระนคร

[ส่งเงินพร้อมบอกรับ จะได้รับความสะดวก]